

OP Yrityspankki Oyj:n osavuositiedot  
1.1.–30.9.2017

## OP Yrityspankki Oyj:n osavuositarkastus 1.1.–30.9.2017

- Konsernin tulos ennen veroja oli 392 miljoonaa euroa (400). Oman pääoman tuotto oli 10,4 prosenttia (11,1).
- Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 256 miljoonaan euroon (189) sijoitustoiminnan nettotuottojen ja korkokatteen kasvettua. Luottokanta kasvoi vuodessa 11,0 prosenttia 19,4 miljardiin euroon. Kulu–tuotto–suhde oli 30,8 prosenttia (34,6).
- Vahinkovakuutuksen tulos ennen veroja pieneni 125 miljoonaan euroon (199). Diskonttokoron alentamissuunnitelman nopeutus ja alkuvuoden heikko vahinkokehitys heikensivät vakuutuskatetta ja operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta, joka oli 97,0 prosenttia (86,5). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 119 miljoonaa euroa (18).
- Muun toiminnan tulos ennen veroja oli 11 miljoonaa euroa (11). Maksuvalmius ja rahoituksen saatavuus säilyivät hyvänä.
- CET1-vakavaraisuus oli 14,5 prosenttia (14,9). Tavoite on 15 prosenttia.
- OP Ryhmän uudeksi pääjohtajaksi on valittu oikeustieteen maisteri, MBA ja tekniikan tohtori Timo Ritakallio. Nimityksen myötä hänestä tulee OP Yrityspankki Oyj:n hallituksen puheenjohtaja. Hän aloittaa tehtävässä maaliskuussa 2018.
- Muutos näkymiin: OP Yrityspankki -konsernin tuloksen ennen veroja odotetaan muodostuvan samantasoiseksi (aiemmin: samantasoiseksi tai pienemmäksi) kuin vuonna 2016.

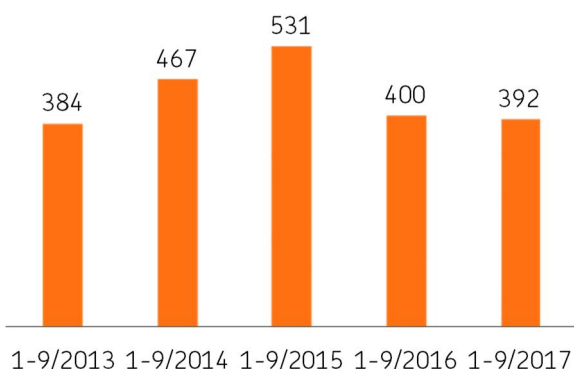
	1–9/2017	1–9/2016	Muutos, %	1–12/2016
<b>Tulos ennen veroja, milj. €</b>				
Pankkitoiminta	256	189	35,4	260
Vahinkovakuutus	125	199	-37,5	231
Muu toiminta	11	11	1,8	13
<b>Konserni yhteensä</b>	<b>392</b>	<b>400</b>	<b>-1,9</b>	<b>504</b>

Tuloksen vertailulukuna on käytetty vuoden 2016 vastaavien jaksojen lukuja. Tase- ja muiden poikkileikkaustyyppisten erien vertailulukuna on käytetty vuoden 2016 lopun tilannetta, ellei toisin mainita.

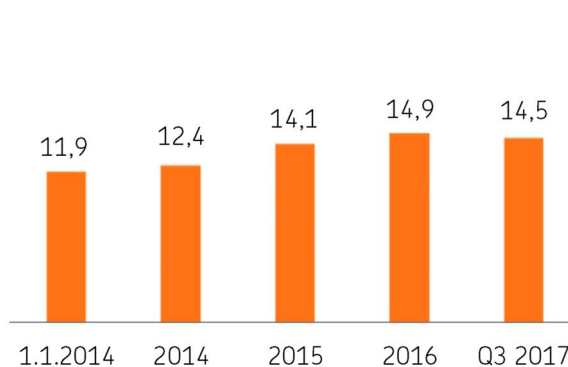
Taloudelliset tavoitteet	30.9.2017	31.12.2016	Tavoite
Asiakaskokemus, NPS (-100-+100)	67	58	70, yli ajan 90
CET1-vakavaraisuus, %	14,5	14,9	15
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %	16,4	17,0	22
			Kulutaso 2020 alle 2015 tason (475)
Nykyliiketoiminnan kulut*, milj. €	513	471	
Osinkosuhte tilikauden tuloksesta, %	-	50,4	50

\*Kuluista vähennetty terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan kulut

Tulos ennen veroja, milj. €



Ydinvakavaraisuussuhde (CET1),%



## OP Yrityspankki Oyj:n osavuositiedot 1.1.–30.9.2017

### Sisällysluettelo

Toimintaympäristö .....	3
Konsernin tulos.....	4
Keskeiset tapahtumat tammi–syyskuussa.....	5
Konsernin vakavaraisuus.....	6
Luottoluokitukset.....	7
Konsernin riskiasema.....	7
Segmenttien tulos.....	10
Pankkitoiminta.....	10
Vahinkovakuutus.....	12
Muu toiminta .....	14
Konsernin rakennejärjestelyt.....	15
Henkilöstö ja palkitseminen.....	15
Katsauskauden jälkeiset tapahtumat .....	15
Loppuvuoden näkymät .....	15
Tuloslaskelma .....	16
Laaja tuloslaskelma.....	16
Tase .....	17
Oman pääoman muutoslaskelma.....	18
Rahavirtalaskelma .....	19
Segmenttikohtaiset tiedot.....	20
Liitetaulukot .....	22

## Toimintaympäristö

Maailmantalouden kasvu jatkui kolmannella vuosineljänneksellä laaja-alaisena ja hyvänä. Luottamus talouteen koheni yhä. Euroalueella talouskasvu on yltänyt hieman odotettua parempaan vauhtiin, mutta inflaatio on silti säilynyt maltillisena.

Euribor-korot pysyivät lähes ennallaan. Koronvaihtosopimuksien korot ovat vuoden aikana nousseet hieman.

Euroopan keskuspankki ilmoitti lokakuussa, että arvopapereiden osto-ohjelma jatkuu vuoden 2018 syyskuuhun. Ostot kuitenkin pienenevät 30 miljardiin kuukaudessa tammikuusta alkaen. EKP:n mukaan ohjaukset pysyvät nykytasolla vielä osto-ohjelman loppumisen jälkeen.

Suomen talous kasvoi edelleen vahvasti ja laaja-alaisesti. Niin teollisuus kuin palvelut ja kauppakin elpyivät ripeästi. Työllisyys lisääntyi, ja kuluttajien luottamus säilyi hyvänä. Yritysten kannattavuus koheni, ja investoinnit lisääntyivät.

Asuntomarkkinoilla uudisrakentaminen ja uusien asuntojen kauppa jatkuivat vilkkaana. Vanhojen asuntojen hinnat nousivat hieman aiempaa nopeammin, mutta maltillisesti.

Suotuisa talouskehitys jatkuu lähiaikoina niin Suomessa kuin euroalueella. Inflaatio säilyy alle tavoitetason, ja keskuspankki normalisoi politiikkaansa rauhalliseen tahtiin.

Näkymiä varjostavat lähiaikoina erityisesti geopoliittiset riskit. Suomen talouden elpyminen on vasta alkanut, ja vientimarkkinoiden vaikeudet saattaisivat heikentää taloutta tavallista enemmän.

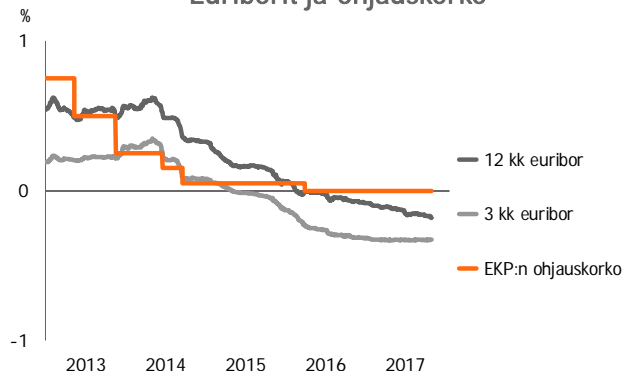
Kotitalouksien luottokannan vuosikasvu oli syyskuun lopussa 2,7 prosenttia. Asuntolainat kasvoivat noin kaksi prosenttia. Opintolainojen kysyntä vahvistui selvästi opintotukiuudistuksen seurauksena. Yritysluotot kasvoivat 5,4 prosenttia. Asuntoyhteisöluotot lisääntyivät erityisen voimakkaasti, yli 10 prosenttia edellisestä vuodesta. Pankkibarometrit ennakoivat sekä koti- että yritysluottojen loppuvuoden kysynnän jatkuvan vahvana.

Talletuskanta kasvoi viime vuoden vertailukaudesta 5,4 prosenttia. Kotitaloustalletusten kasvu vahvistui 3,9 prosenttiin. Määräaikaistalletukset puolestaan supistuivat edelleen. Yritysten talletukset vähenivät yhä.

Suomeen rekisteröityjen sijoitusrahastojen arvo kohosi vuoden kolmannen neljänneksen aikana 2 miljardia euroa 114,4 miljardiin euroon. Kolmannen vuosineljänneksen nettomerkinnot olivat 1,1 miljardia euroa. Eniten uusia sijoituksia tehtiin osakerahastoihin, yhdistelmärahastoihin ja vaihtoehtoisin rahastoihin.

Kansantalouden hyvä vire ja sijoitusmarkkinoiden myönteinen kehitys tukivat vakuutusala. Toisaalta henkilöasiakkaiden vakuutusmarkkinan kireänä jatkunut hintakilpailu painaa maksutulon kehitystä.

## Euriborit ja ohjaukset



Lähde: Suomen Pankki

## BKT

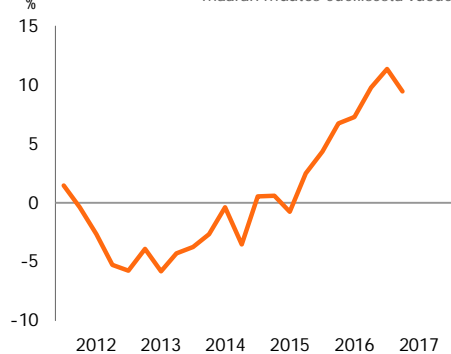
määrän muutos edellisestä vuodesta



Lähteet: Eurostat, Tilastokeskus

## Investoinnit Suomessa

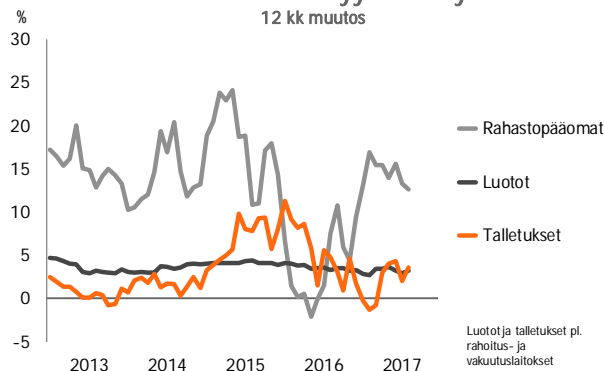
määrän muutos edellisestä vuodesta



Lähde: Tilastokeskus

## Finanssialan volyyminkehitys

12 kk muutos



Lähteet: Suomen Pankki, Suomen Sijoitus tutkimus Oy

## Konsernin tulos

Milj. €	1–9/2017	1–9/2016	Muutos, %	7–9/2017	7–9/2016	Muutos, %	1–12/2016
Korkokate	187	177	5,4	67	60	11,6	228
Vakuutuskate	322	398	-19,1	74	142	-48,0	534
Nettopalkkiotuotot	-15	11		-10	3		-4
Sijoitustoiminnan nettotuotot	290	154	88,6	104	71	45,9	247
Liiketoiminnan muut tuotot	29	30	-6,2	11	9	27,1	33
Osuus osakkuusyriyten tuloksesta	1	1	81,8	0	0	-63,8	-2
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>814</b>	<b>771</b>	<b>5,6</b>	<b>246</b>	<b>286</b>	<b>-14,0</b>	<b>1 037</b>
Henkilöstökulut	121	120	0,3	37	35	3,8	162
Poistot ja arvonalentumiset	43	37	16,3	15	13	15,3	51
Liiketoiminnan muut kulut	246	199	23,6	83	65	28,4	281
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>410</b>	<b>356</b>	<b>15,0</b>	<b>134</b>	<b>113</b>	<b>19,2</b>	<b>494</b>
Saamisten arvonalentumiset	11	13	-21,9	-1	6		37
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	1	1	5,5	0	0	5,8	2
<b>Tulos ennen veroja yhteensä</b>	<b>392</b>	<b>400</b>	<b>-1,9</b>	<b>112</b>	<b>167</b>	<b>-33,0</b>	<b>504</b>

### Tammi–syyskuu

Konsernin tulos ennen veroja oli 392 miljoonaa euroa (400). Tuotot kasvoivat 5,6 prosenttia sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvettua ja kulut kasvoivat 15 prosenttia. Tuotot kasvoivat pankkitoiminnassa, mutta vahinkovakuutuksessa tuotot pienenevät vertailukaudesta.

Korkokate kasvoi 187 miljoonaan euroon (177). Pankkitoiminnan korkokate vahvistui luottokannan kasvettua vertailukauden lopusta 11,0 prosenttia. Toisaalta korkokatetta pienensi Muu toiminta -segmentin johdannaistoiminnan korkokate.

Vakuutuskate laski 322 miljoonaan euroon (398). Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 12 miljoonaa euroa henkilöasiakkaiden vakuutusmaksutuottojen kasvettua. Diskonttokoron alentamissuunnitelman nopeutus ja vertailukautta heikompi vahinkokehitys kasvattivat korvauskuluja, jotka olivat 89 miljoonaa euroa vertailukautta suuremmat. Diskonttokoron lasku kasvatti korvauskuluja 102 miljoonaa euroa (41). Diskonttokorko laskettiin syyskuun lopussa 1,5 prosenttiin.

Nettopalkkiotuotot jäivät 15 miljoonaa euroa negatiivisiksi. Vertailukaudella nettopalkkiotuotot olivat 11 miljoonaa euroa. Konserni maksaa jäsenpankeille vahinkovakuutusten ja johdannaisten myynnistä palkkioita, jotka kääntävät nettopalkkiotuotot negatiiviseksi. Palkkiotuotot kasvoivat vertailukaudesta 2,4 prosenttia. Tuottoja kasvattivat arvopaperivälityksen ja arvopapereiden liikkeeseen laskun palkkiotuotot. Katsauskauden tuottoja kasvattivat myös vertailukautta suuremmat korttitoiminnan palkkiotuotot. Palkkiokuluja kasvattivat erityisesti pankkitoiminnan maksamat vertailukautta suuremmat palkkiot jäsenpankeille. Palkkiokulut ilman jäsenpankeille maksettua palkkioita pienenevät vertailukaudesta.

Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 290 miljoonaa euroa (154). Arvopaperikaupan nettotuotot kasvoivat yhteensä 79 miljoonaa euroa, josta markkinamuutoksista johtuvat johdannaisten luotto- ja vastapuoliriskin positiiviset arvomuutosten osuus oli 56,3 miljoonaa euroa. Lisäksi tuottoja paransivat Muu toiminta -segmentin johdannaistoiminnan tuotot. Vahinkovakuutuksen saamistodistusten ja johdannaisten tuotot yhteensä paransivat tuottoja 11 miljoonalla eurolla. Myytävissä olevien varojen nettotuottoja kasvattivat vertailukaudesta oman pääoman ehtoisten sijoitusten myyntivoittojen kasvu 50 miljoonalla eurolla sekä osinkojen ja voitto-osuuksien kasvu 13 miljoonalla eurolla. Niitä pienensivät saamistodistusten myyntitappiot 36 miljoonaa euroa. Sijoitustoiminnan nettotuotot sisälsivät arvonalentumisia yhteensä 5 miljoonaa euroa (15).

Liiketoiminnan muut tuotot laskivat ja olivat 29 miljoonaa euroa (30). Tuottoja kasvattivat terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan tuotot sekä korttimaksujen tilitys- ja maksupääteläpalveluiden sopimus- ja maksupäätelätekannan myynnistä saatu myyntivoitto. Vertailukauden tuottoja kasvattivat ryhmän muilta luottolaitoksilta veloitetut katsauskaudesta korkeammat keskitetyt likviditeettireservin kustannukset.

Kokonaiskulut kasvoivat 15 prosenttia ja olivat 410 miljoonaa euroa (356). Henkilöstökulut olivat vertailukauden tasolla. Liiketoiminnan muita kuluja kasvattivat ICT-kulujen kasvu 34 miljoonalla eurolla, joista kehittämisen kulujen osuus oli 20 miljoonaa euroa. Kehittämisestä suurin osa kohdistui nykyliiketoimintaan. Lisäksi liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 9 miljoonaa euroa terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan laajentumisen johdosta. Poistoja kasvatti lähinnä ICT-investointeihin liittyvä poistojen kasvu etenkin vahinkovakuutustoiminnassa.

Saamisten arvonalentumiset olivat 11 miljoonaa euroa (13). Niiden osuus luotto- ja takaukskannasta oli 0,05 prosenttia (0,07).

Käyvän arvon rahasto ennen veroja pieneni vuodenvaihteesta ja oli kauden lopussa 229 miljoonaa euroa positiivinen (245).

## Heinä–syyskuu

Tulos ennen veroja pieneni 112 miljoonaan euroon (167). Tuotot pienenivät 14,0 ja kulut kasvoivat 19,2 prosenttia. Tuottoja pienensi vertailukautta heikompi vakuutusaste sekä negatiivisiksi jääneet nettopalkkiotuotot.

Korkokate kasvoi vertailukaudesta 7 miljoonaa euroa luottokannan kasvettua ja oli 67 miljoonaa euroa (60).

Vakuutusaste laski 74 miljoonaan euroon (142). Vakuutusmaksutuotot kasvoivat vertailukaudesta vajaan prosenttiyksikön, mutta korvauskulut kasvoivat 31,8 prosenttia. Korvauskuluja kasvatti merkittävästi kolmannella vuosineljänneksellä tehty diskonttokoron alentamissuunnitelman muutos.

Nettopalkkiotuotot olivat 10 miljoonaa euroa negatiiviset. Vertailukaudella nettopalkkiotuotot olivat 3 miljoonaa euroa. Palkkiotuotot jäivät 2,6 prosenttia vertailukauden tasosta. Tuotot maksuliikkeestä ja vakuutusten välityksestä olivat vertailukautta pienemmät. Palkkiokuluja kasvattivat jäsenpankeille maksetut palkkiot.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat selvästi vertailukaudesta ja olivat 104 miljoonaa euroa (71). Tuottoja kasvattivat oman pääoman ehtoisten sijoitusten myyntivoitot 41 miljoonaa euroa. Toisaalta niitä pienensivät saamistodistusten myyntitappiot 16 miljoonaa euroa.

Kulut yhteensä kasvoivat vertailukaudesta 22 miljoonaa euroa ja olivat 134 miljoonaa euroa (113). Kuluja kasvattivat ICT-kulut 12 miljoonaa euroa ja poistot 2 miljoonaa euroa.

## Keskeiset tapahtumat tammi–syyskuussa

### EKP:n kohdennettu rahoitusoperaatio TLTRO-II

EKP tarjosi euroalueen luottolaitoksille neljä kohdennettua neljän vuoden mittaista pitempiaikaista rahoitusoperaatiota (TLTRO-II), joilla se pyrkii ensisijaisesti tukemaan kasvua. Pankit voivat lainata TLTRO-II-operaatioista määrän, joka vastaa enintään 30 prosenttia niiden vuoden 2016 tammikuun lopun lainakannasta euroalueen yrityksille ja kotitalouksille lukuun ottamatta kotitalouksien asuntolainoja. Ylläpitääkseen vahvaa kasvua OP Ryhmä osallistui katsauskaudella TLTRO-II-operaatioihin yhteensä 1 miljardilla eurolla. Yhteensä OP Ryhmä on osallistunut TLTRO-II-operaatioihin 4 miljardilla eurolla.

### Pk-yrityksille suunnatut rahoitusohjelmat

OP Ryhmä on välittäjänä kahdessa Euroopan investointirahaston (EIR) takaamassa pk-yritysten rahoitusohjelmassa, jotka mahdollistavat yhteensä 300 miljoonan euron rahoituksen. EIR antaa luotoille 50 prosentin riskinjakotakuksen. Ohjelmat on

suunnattu kasvavien ja innovatiivisten yritysten hankkeisiin sekä investointeihin. Ensimmäisen rahoitusohjelman sopimus allekirjoitettiin maaliskuussa 2016 ja se on tarkoitettu alle 500 henkilöä työllistävälle yrityksille. Tammikuussa 2017 allekirjoitetun sopimuksen kohderyhmää puolestaan ovat alle 250 henkilöä työllistävät yritykset. OP on myöntänyt ohjelmien puitteissa jo 230 yrityslainaa ja yhteensä lähes 140 miljoonaa euroa. Rahoittamalla pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joilla on kasvupotentiaalia, OP Ryhmä on mukana tukemassa tulevaisuuden talouskasvua ja työllisyyttä.

### Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityspyyntö

OP Ryhmä on toimittanut vastauksensa Kilpailu- ja kuluttajavirastolta vuonna 2015 saatuun selvityspyyntöön. Viranomaiset selvittävät OP Ryhmän markkina-asemaa vähittäispankkipalveluissa ja vahinkovakuutuslaitosten hinnoittelua. Asia on edelleen viranomais selvityksessä.

### Korttimaksujen tilitys- ja maksupääteläpalveluiden myynti

OP Ryhmä ja Nets allekirjoittivat 5.4.2017 sopimuksen, jonka mukaisesti OP myi korttimaksujen tilitys- ja maksupääteläpalveluiden sopimus- ja maksupäätelätekantansa digitaaliseen maksujenvälitykseen erikoistuneelle Netsille. Tilitys- ja maksupääteläpalveluiden avulla kauppiat voivat ottaa vastaan korttimaksuja ostosten maksutapana. Kaupan myötä OPlta siirtyi Netsille noin 15 000 kauppiaan korttitilitys- ja maksupääteläpalvelusopimukset. OP ja Nets ovat tehneet yhteistyötä kaupan kohteena olevissa palveluissa vuodesta 2011 lähtien. Kaupasta tuloutui OP Yrityspankki -konsernin tulokseen 2 miljoonaa euroa.

### OP Joukkorahoitus käynnistettiin

Syyskuussa käynnistettiin OP Joukkorahoitus: täysin digitaalinen palvelu, joka yhdistää rahoitusta tarvitsevat yritykset ja sijoittajat. OP toimii palvelussa rahoituksen välittäjänä. Palvelu on yrityksille uudenlainainen kasvun rahoitusmuoto ja sijoittajille tapa tukea arvojen mukaista toimintaa ja paikallisia yrityksiä. Joukkorahoitus sopii erityisesti voimakkaasti kasvavien ja pienten ja keskisuurten yritysten rahoittamiseen.

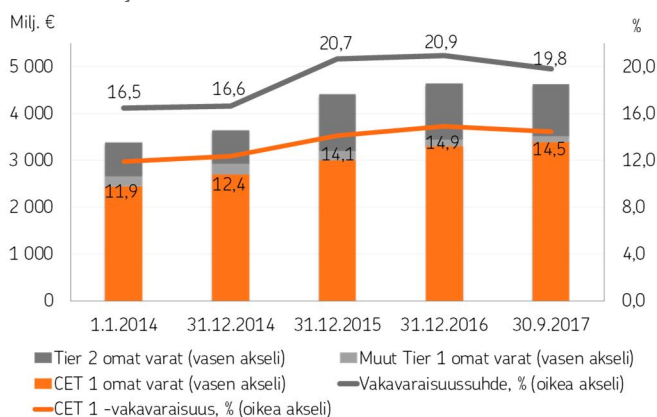
Parhaimmillaan joukkorahoitus luo uutta kasvua ja työtä Suomeen, ja sopii siksi rahoitusmuotona OP:n yhteisölliseen toimintaan.

### Timo Ritakalliosta hallituksen puheenjohtaja

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto nimitti 20.9.2017 oikeustieteen maisteri, MBA ja tekniikan tohtori Timo Ritakallion OP Ryhmän uudeksi pääjohtajaksi. Nimityksen myötä hänestä tulee myös OP Yrityspankki Oyj:n hallituksen puheenjohtaja. Hän aloittaa OP Ryhmässä maaliskuussa 2018. OP Ryhmän pääjohtaja ja OP Yrityspankki Oyj:n hallituksen puheenjohtaja Reijo Karhinen jää johtajasopimuksensa mukaiselle eläkkeelle 1.2.2018. Hallituksen puheenjohtajan tehtäviä hoitaa nykyisen puheenjohtajan eläkkeelle jäämisen ja uuden puheenjohtajan tehtävään siirtymisen välisen ajan hallituksen jäsen, OP Ryhmän johtokunnan varapuheenjohtaja Tony Vepsäläinen.

## Konsernin vakavaraisuus

### Omat varat ja vakavaraisuus



### Luottolaitosvakavaraisuus

Konsernin CET1-vakavaraisuus oli katsauskauden lopussa 14,5 prosenttia (14,9). Konsernin tavoite CET1-vakavaraisuudelle on 15 prosenttia.

Luottolaitostoiminnan vakavaraisuus on vahva suhteessa lakisääteiseen ja viranomaisen asettamiin vakavaraisuusvaatimuksiin. Lakisääteinen minimi vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja CET1-vakavaraisuudelle 4,5 prosenttia. Luottolaitoslain mukainen 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus nostaa käytännössä alarajan vakavaraisuussuhteelle 10,5 prosenttiin ja CET1-vakavaraisuudelle 7 prosenttiin.

Ydinpääoma oli katsauskauden lopussa 3,4 miljardia euroa (3,3). Ydinpääomaa kasvattivat Pankkitoiminta- ja Muu toiminta - segmenttien tulos.

Kokonaisriski oli katsauskauden lopussa 23,3 miljardia euroa (22,1), eli 5,5 prosenttia suurempi kuin vuodenvaihteessa. Luottoriskin keskimääräiset riskipainot pysyivät vuodenvaihteen tasolla. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sisäiset vakuutusyhtiösijoitukset käsitellään riskipainotettuina erinä EKP:n luvan mukaisesti. Oman pääoman ehtoihin sijoituksiin sisältyy konsernin sisäisiä vakuutusyhtiöomistuksia riskipainotettuina erinä 3,7 miljardia euroa noin 280 prosentin riskipainolla.

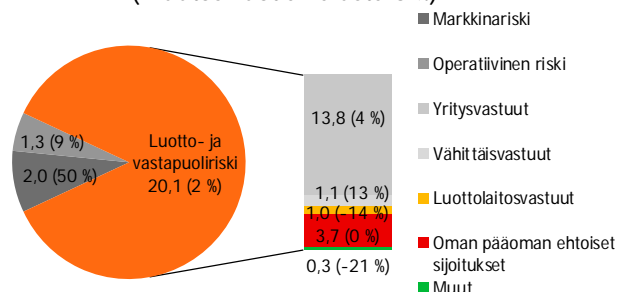
OP Yrityspankki -konserni kuuluu OP Ryhmään, jonka vakavaraisuutta valvotaan rahoitus- ja vakuutusryhmittymän (Rava) valvonnasta annetun lain mukaan.

Finanssivalvonta tekee makrovakauspäätöksen neljännesvuosittain. Finanssivalvonta päätti syyskuussa 2017 edelleen olla asettamatta pankeille syklistä vähentävää lisäpääomavaatimusta, mutta vahvisti asettavansa asuntolainoille 15 prosentin riskipainoalarajan vuoden 2018 alusta lukien vähintään kahdeksi vuodeksi. Asuntoluottojen riskipainoalaraja kohdistuu OP Ryhmään, eikä sillä ole vaikutusta OP Yrityspankkiin.

Valtiovarainministeriö on valmistelemassa järjestelmäriskipuskurin lisäämistä luottolaitoslakiin. Luonnosten

mukaan Finanssivalvonta voisi asettaa järjestelmäriskipuskurin 0–5 prosenttiin.

### Kokonaisriski 30.9.2017, yhteensä 23,3 mrd. € (muutos vuoden alusta 6 %)



### EKP:n valvonta

OP Ryhmä on EKP:n valvonnassa. EKP on asettanut OP Ryhmälle valvojan arviointiin (SREP) perustuvan pääomavaatimuksen. EKP:n asettama 1.1.2017 voimaan tullut lisäpääomavaatimus (P2R) on 1,75 prosenttia. Lisäpääomavaatimus huomioiden OP Ryhmän uusi vakavaraisuuden minimitaso on CET1-vakavaraisuudelle 10,75 prosenttia ja vakavaraisuussuhteelle 14,25 prosenttia. Lisäksi EKP on määrittänyt vakavaraisuusohjeistuksen (P2G), jonka määrä on 1,0 prosenttia ja jonka rikkoutuminen ei vaikuttaisi esimerkiksi voitonjakoon. Tämä ohjeistus mukaan lukien CET1-vakavaraisuusvaade on 11,75 prosenttia. OP Ryhmän vakavaraisuus ylittää uuden minimitason selvästi. EKP:n harkinnanvarainen lisäpääomavaatimus ei koske OP Yrityspankkiä.

OP Ryhmä sai 2.2.2017 EKP:n päätöksen asettaa OP Ryhmän vähittäisvastuulle riskipainolattiat 18 kuukauden määräajaksi. Päätöksen taustalla ovat EKP:n havaitsemat puutteet OP Ryhmän vakavaraisuuden laskennassa käyttämän IRBA-menetelmän (Internal Ratings Based Approach) hallinnointi- ja validointiprosessissa, erityisesti validointien viivästyminen. Keskeisimmät puutteet on jo korjattu. Jäljellä olevien puutteiden korjaaminen etenee suunnitellusti. Päätös ei koske OP Yrityspankkiä.

### Kriisinhaltuudesta annetun lain mukaiset velat

Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinhaltuudesta koskevan sääntelyn mukaan kriisinhaltuusviranomaisella on oikeus puuttua pankin liikkeesen laskemien sijoitustuotteiden ehtoihin sijoittajan asemaan vaikuttavalla tavalla. OP Ryhmän kriisinhaltuusviranomainen on Brysselissä toimiva EU:n kriisinhaltuusneuvosto (Single Resolution Board). Kriisinhaltuusviranomainen on määrittämässä kriisinhaltuuslain mukaisten velkojen minimimäärää OP Ryhmän tasolla.

### Vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Vahinkovakuutuksen vakavaraisuusasema säilyi vahvana, ja oli vuodenvaihteen tasoa korkeammalla.

## Vahinkovakuutuksen Solvenssi II

Milj. €	30.9.2017	31.12.2016
Omat varat, milj. €*	1 090	983
Pääomavaade, milj. €*	670	687
Solvenssisuhde, % *	163	143
Solvenssisuhde, % (ilman siirtymäsääntöä)	159	127

\*siirtymäsäännökset huomioiden.

## Luottoluokitukset

OP Yrityspankki Oyj:n luottoluokitukset 30.9.2017

Luokitus- laitos	Lyhyt varain- hankinta	Näkymä	Pitkä varain- hankinta	Näkymä
Standard & Poor's	A-1+	Vakaa	AA-	Vakaa
Moody's	P-1	Vakaa	Aa3	Vakaa

OP Vakuutus Oy:n luottoluokitukset 30.9.2017

Luokituslaitos	Luottoluokitus	Näkymä
Standard & Poor's	A+	Vakaa
Moody's	A3	Vakaa

OP Yrityspankki Oyj:llä ja OP Vakuutus Oy:llä on luottoluokitukset Standard & Poor's Credit Market Services Europe Limitedistä ja Moody's Investors Service Ltd:stä. Yhtiöiden luottokelpoisuutta arvioidessaan luottoluokituslaitokset ottavat huomioon koko OP Ryhmän taloudellisen aseman.

OP Yrityspankki Oyj:n ja OP Vakuutus Oy:n luottoluokitukset eivät muuttuneet katsauskaudella.

Standard & Poor's vahvisti heinäkuussa 2017 OP Yrityspankki Oyj:n pitkien luottojen luokituksen AA- ja lyhyiden luottojen luokituksen A-1+ ja säilytti näkymät vakaina. Samassa yhteydessä Standard & Poor's vahvisti myös OP Vakuutus Oy:n luottoluokituksen A+ ja vakaat näkymät.

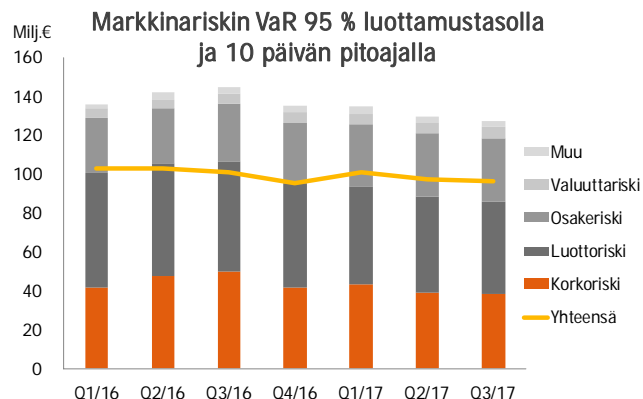
## Konsernin riskiasema

Konsernin liiketoiminnan keskeiset riskit liittyvät yleisen taloudellisen toimintaympäristön ja sijoitusmarkkinoiden kehitykseen.

Vahva riskinotto kyky ja maltillinen tavoiteriskitaso pitävät luottoriskiaseman vakaana.

Konsernin rahoitus- ja maksuvalmius on hyvä. Rahoituksen saatavuus on säilynyt hyvänä.

Konsernin markkinariskiasema oli katsauskaudella vakaa. Markkinariskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopussa 96 miljoonaa euroa (95). VaR-tunnusluku sisältää vahinkovakuutusyhtiön kokonaistaseen, trading-toiminnan ja muun toiminnan likviditeettireservin sekä sisäisen pankin korkoposition.



Etusopijoiden eläkejärjestelyiden riskit liittyvät korko- ja markkinariskien, eläkkeiden tuleviin korotuksiin sekä elinajanodotteen pitenemiseen. Eläkevelvoitteen diskonttauksessa käytettävän korkotason muutoksella on olennainen vaikutus eläkevelvoitteen määrään. Katsauskaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjattu etusopijoiden eläkejärjestelyiden nettovelan pienentyminen paransi katsauskauden laajaa tulosta ennen veroja 5 miljoonaa euroa. Nettovelkaa supisti korkotason nousu ja sijoitustoiminnan hyvä tuotto. Vertailukaudella etusopijoiden eläkejärjestelyiden nettovelan kasvu heikensi laajaa tulosta ennen veroja 48 miljoonaa euroa.

## Pankkitoiminta

Pankkitoiminnan keskeiset riskit ovat asiakasliiketoiminnasta syntyvä luottoriski sekä markkinariskit.

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena.

Ongelmasaamisten yhteismäärä oli 289 miljoonaa euroa (198). Ongelmasaamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamisia, muita riskillisiksi luokiteltuja saamisia sekä saamisia, joihin kohdistuu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuva lainanhoitojousto. Lainanhoitojoustot ovat asiakkaan aloitteesta sovittuja helpotuksia alkuperäiseen maksuohjelmaan ja niillä pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Arvonalentumisten määrä pysyi alhaisena ja oli 0,05 prosenttia (0,07) luotto- ja takauskannasta.

Pankkitoiminnan kokonaisvastuut (ml. johdannaisten asiakaskaupat) olivat 31,1 miljardia euroa (29,3). Luottokelpoisuudeltaan parhaiden luottoluokkien 1–5,5 osuus kokonaisvastuusta (pois lukien henkilöasiakkaat) oli 66,3 prosenttia (65,9). Heikoimpien luottoluokkien 11–12 osuus oli 0,6 prosenttia (0,7). Pankkitoiminnan kokonaisvastuista yritysasiakkaat (ml. asuntoyhteisöt sekä vähittäisvastuiden yritysasiakkaat) muodostivat 87,9 prosenttia (88,1). Yritysvastuista investointitasolle (luottoluokat 1–5,5) luokiteltujen vastuiden osuus oli 65,2 prosenttia (64,9) ja kahden heikoimman luottoluokan vastuut olivat 167 miljoonaa euroa (196) eli 0,6 prosenttia (0,8).



### Pankkitoiminnan kokonaisvastuut vastuuryhmittäin, mrd. €

	30.9.2017	31.12.2016	Muutos
Yritysvastuut*	27,4	25,8	1,5
Vähittäisvastuut	1,7	1,5	0,2
Julkisyhteisöt	0,9	1,2	-0,3
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1,2	0,7	0,4
<b>Yhteensä</b>	<b>31,1</b>	<b>29,3</b>	<b>1,8</b>

\* ml. asuntoyhteisöt sekä vähittäisvastuiden yritysasiakkaat

### Pankkitoiminnan kokonaisvastuut luottoluokittain\*, mrd. €

Luottoluokka	30.9.2017	31.12.2016	Muutos
1,0–2,0	2,0	1,7	0,3
2,5–5,5	17,5	16,6	0,9
6,0–7,0	6,5	5,9	0,6
7,5–9,0	3,1	3,2	-0,1
9,5–10,0	0,2	0,2	0,0
11,0–12,0	0,2	0,2	0,0
<b>Yhteensä</b>	<b>29,4</b>	<b>27,8</b>	<b>1,6</b>

\* pl. henkilöasiakkaat

Kahden asiakkaan vastuut ylittivät 10 prosenttia asiakasriskiä kattavista omista varoista vähennyserien ja muiden luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen. Suurten asiakasriskien määrä oli katsauskauden lopussa 1,1 miljardia euroa (0,0) ja asiakasriskejä kattavat omat varat 4,6 miljardia euroa (4,6).

Yritys- ja asuntoyhteisövastuiden toimialakohtainen jakauma säilyi hyvin hajautuneena. Merkittävimmät toimialat olivat energia 13,2 prosenttia (13,2), kauppa 9,8 prosenttia (10,5) ja palvelut 8,7 prosenttia (7,3).

Baltian liiketoiminnan vastuut kasvoivat 2,4 miljardiin euroon (2,0), joka oli 7,8 prosenttia (6,9) Pankkitoiminnan kokonaisvastuista.

Pankkitoiminnan vastuiden seurannassa siirryttiin käyttämään vastuuryhmiä aikaisemmin käytettyjen asiakassektorien sijaan. Vertailutiedot on oikaistu uuden seurannan mukaiseksi.

### Vahinkovakuutus

Vahinkovakuutuksen keskeiset riskit ovat vahinkokehitykseen liittyvät vakuutustekniset riskit, vakuutusvelan katteena olevien sijoitusten markkinariskit, eläkeluotoisen vakuutusvelan edunsaajien eliniän ennakoitua nopeampi kasvu, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotasot sekä vakuutusvelan diskonttokoron ja markkinakorkojen välinen ero.

Ennustettujen elinikien piteneminen yhdellä vuodella kasvattaisi eläkeluotoista vakuutusvelkaa 45 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason lasku 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 27 miljoonaa euroa.

Vahinkovakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vahinkovakuutuksen merkittävin markkinariski on markkinakorkojen laskun vakuutusvelan arvoa ja pääomavaadetta nostava vaikutus. Solvenssi II:n mukainen vakavaraisuusasema säilyi vahvana, ja oli vuodenvaihteen tasoa korkeammalla.

Sijoitusten riskiasema oli katsauskaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 58 miljoonaa euroa (57). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisien lisäksi joukkovelkakirjalainoin. Salkun korko- ja luottoriski on säilynyt vakaana. Vakuutusvelan korkoriskin suojausaste on pidetty vakaana.

### Muu toiminta

Muu toiminta -segmentin keskeiset riskit ovat likviditeettireservin luotto- ja markkinariskit sekä likviditeettiriskit. Markkinariski on merkitykseltään suurin likviditeettireserviin sisältyvissä saamistodistuksissa.

Likviditeettireservin position kokoon suhteutettu markkinariski (VaR 95 %) pysyi vakaana katsauskaudella. Sijoitusten määrä laski hieman ja omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa OP Yrityspankin ylläpitämällä likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista. Likviditeettireservi ja muut varautumissuunnitelman mukaiset lisärahoituslähteet riittävät kattamaan vähintään kahden vuoden rahoitustarpeen tilanteessa, jossa tukkuvarainhankinta ei toimisi ja talletuskanta laskisi maltillisesti.

Vakuuskelpoisten saamistodistusten määrän laskuun vaikutti muun muassa niiden käyttäminen vakuutena TLTRO-II-rahoitusoperaatiossa.

OP Ryhmän maksuvalmiutta ja likviditeettireservin riittävyyttä seurataan muun muassa maksuvalmiusvaatimusta mittaavalla LCR-suhdeluvulla. Siirtymäsäännösten mukaan LCR-suhdeluvun on oltava vähintään 80 prosenttia vuonna 2017 ja vähintään 100 prosenttia vuoden 2018 alusta alkaen. OP Ryhmän LCR-suhdeluku oli syyskuun lopussa 139 prosenttia.

### Likviditeettireservi

Mrd. €	30.9.2017	31.12.2016	Muutos, %
Talletukset keskuspankissa	10,6	9,3	13,5
Vakuuskelpoiset saamistodistukset	8,8	11,2	-21,0
Vakuuskelpoiset yritysluotot		0,1	-100,0
<b>Yhteensä</b>	<b>19,4</b>	<b>20,6</b>	<b>-5,7</b>
Ei-vakuuskelpoiset saamiset	1,5	1,4	8,1
<b>Likviditeettireservi markkina-arvoin</b>	<b>20,9</b>	<b>22,0</b>	<b>-4,9</b>
Vakuuden aliarvostus (Haircut)	-0,7	-0,7	4,3
<b>Likviditeettireservi vakuusarvoin</b>	<b>20,2</b>	<b>21,3</b>	<b>-5,2</b>

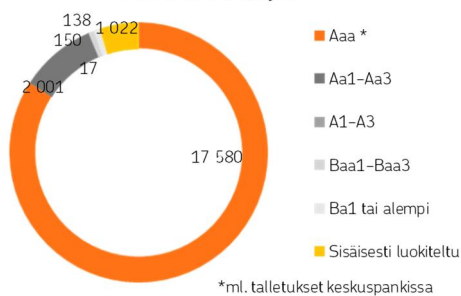
Likviditeettireservi sisältää hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemia saamistodistuksia, arvopaperistettuja saamisia ja vakuuskelpoisia luottoja. Likviditeettireserviin kuuluvat saamistodistukset on reservilaskelmassa arvostettu markkinoilta saataviin noteerauksiin.

OP Ryhmän keskusrahallaitoksena toimivalle OP Yrityspankki Oyj:lle osuuspankit ja OP Osuuskunta tytäryhtiöineen ovat merkittävä asiakasryhmä. Muu toiminta- ja Pankkitoiminta-segmenttien yhteenlasketuista vastuista 15,9 prosenttia muodostui OP Ryhmän (pl. OP Yrityspankki -konserni) vastuista. Nämä vastuut vähenivät alkuvuoden aikana 0,1 miljardia euroa eli 1,3 prosenttia. Luottokelpoisuudeltaan osuuspankkien ja OP Osuuskunnan vastuut ovat investointitasoa.

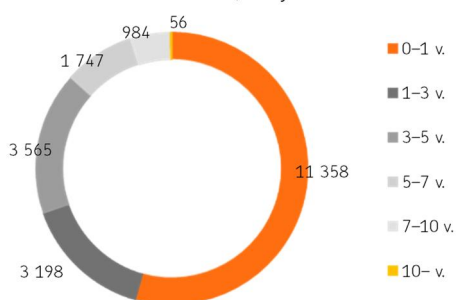
### Muu toiminta -segmentin kokonaisvastuut luottoluokittain, mrd. €

Luottoluokka	30.9.2017	31.12.2016	Muutos
1,0–2,0	29,1	29,7	-0,6
2,5–5,5	5,5	6,8	-1,3
6,0–7,0	0,0	0,0	
7,5–9,0	0,3	0,1	0,2
9,5–10,0	0,0	0,0	
11,0–12,0	0,0	0,0	
<b>Yhteensä</b>	<b>35,0</b>	<b>36,6</b>	<b>-1,6</b>

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen luottoluokitusjakauma 30.9.2017, milj.€



Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen maturiteettijakauma 30.9.2017, milj.€



## Segmenttien tulos

OP Yrityspankki -konsernin liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta ja Vahinkovakuutus. Terveys- ja hyvinvointiliiketoiminta sisältyy Vahinkovakuutus-liiketoimintasegmenttiin. Muu toiminta -segmentissä esitetään liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta, esimerkiksi OP Ryhmää ja sen liiketoimintaa tukevat toiminnot kuten keskuspankki ja likviditeettireservi. Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen konsernin tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

## Pankkitoiminta

- Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 256 miljoonaan euroon (189) korkokatteen ja sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvun seurauksena.
- Luottokanta kasvoi vuodessa 11,0 prosenttia 19,4 miljardiin euroon.
- Saamisten arvonalentumisten osuus luotto- ja takauskannasta laski 0,05 prosenttiin (0,07).
- Kulu-tuotto-suhde vahvistui 30,8 prosenttiin (34,6).
- Pankkitoiminnan merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat rahoituksen ja maksamisen järjestelmien kehittämiseen. Syyskuussa käynnistettiin OP Joukkorahoitus: täysin digitaalinen palvelu, joka yhdistää rahoitusta tarvitsevat yritykset ja sijoittajat.

## Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. €	1–9/2017	1–9/2016	Muutos, %	1–12/2016
Korkokate	256	221	16,1	300
Nettopalkkiotuotot	96	114	-16,2	142
Sijoitustoiminnan nettotuotot	19	-37		-16
Liiketoiminnan muut tuotot	14	11	20,7	15
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>385</b>	<b>310</b>	<b>24,3</b>	<b>442</b>
Henkilöstökulut	40	40	-0,7	54
Poistot ja arvonalentumiset	8	7	13,1	10
Liiketoiminnan muut kulut	71	60	17,8	81
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>119</b>	<b>107</b>	<b>10,6</b>	<b>145</b>
Saamisten arvonalentumiset	10	13	-22,3	37
<b>Tulos ennen veroja</b>	<b>256</b>	<b>189</b>	<b>35,4</b>	<b>260</b>
Kulu-tuotto-suhde, %	30,8	34,6		32,8
Luottokanta, mrd. €	19,4	17,4	11,0	18,0
Takauskanta, mrd. €	2,4	2,3		2,5
Yritysluottojen keskimarginaali, %	1,37	1,38		1,41
Saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %	0,05	0,07		0,18
Henkilömäärä	616	645		652

Pankkitoiminnan luottokanta kasvoi vuodessa 11,0 prosenttia 19,4 miljardiin euroon. Tammi-syyskuussa luottokanta kasvoi 7,6 prosenttia. Katsauskaudella kasvuun vaikutti konsernin sisäinen asiakasvastuiden muutos 0,4 miljardia euroa. Muutoksella ei ollut vaikutusta OP Yrityspankki -konsernin luottokantaan. Takauskanta oli 2,4 miljardia euroa (2,3) ja sitovat nostamattomat luottolimiitit olivat 4,6 miljardia euroa (4,2).

Asiakkaiden kiinnostus asuntoluottojen sekä asuntoyhteisöluottojen suojaamiseen korkojen nousulta on kasvanut ja korkosuojiin myynti nelinkertaistui viime vuoteen verrattuna.

Syyskuussa käynnistettiin OP Joukkorahoitus: täysin digitaalinen palvelu, joka yhdistää rahoitusta tarvitsevat yritykset ja sijoittajat. OP toimii palvelussa rahoituksen välittäjänä. Palvelu on yrityksille uudenlainen kasvun rahoitusmuoto ja sijoittajille tapa tukea arvojen mukaista toimintaa ja paikallisia yrityksiä. Joukkorahoitus sopii erityisesti voimakkaasti kasvavien ja pienten ja keski suurten yritysten rahoittamiseen. Parhaimmillaan joukkorahoitus luo uutta kasvua ja työtä Suomeen, ja sopii siksi rahoitusmuotona OP:n yhteisölliseen toimintaan.

## Tammi-syyskuu

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 35,4 prosenttia 256 miljoonaan euroon (189). Tuotot kasvoivat 24,3 prosenttia ja kulut 10,6 prosenttia. Luottokannan kasvu ja positiivinen CVA-arvostus kasvattivat tuottoja vertailukaudesta. Tuottojen kasvun seurauksena kulu-tuotto-suhde vahvistui 30,8 prosenttiin (34,6).

Luottokannan kasvun ja varainhankintakustannusten laskun seurauksena korkokate kasvoi 16,1 prosenttia 256 miljoonaan euroon.

Pankkitoiminnan nettopalkkiotuotot laskivat 16,2 prosenttia 96 miljoonaan euroon (114) edellisvuotta pienempien johdannais- ja valuuttatuotteiden myynnin seurauksena.

Sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti korkojen muutoksista ja muista markkinamuutoksista aiheutunut positiivinen CVA-arvostus. CVA-arvostus oli 21 miljoonaa euroa positiivinen, kun se oli vertailukaudella 36 miljoonaa euroa negatiivinen.

Pankkitoiminnassa nettoluottotappioiden ja arvonalentumisten määrä oli 10 miljoonaa euroa (13) eli 0,05 prosenttia luotto- ja takauksennasta (0,07). Lopullisia luottotappioita kirjattiin 34 miljoonaa euroa (37) ja arvonalentumisten peruutuksia 24 miljoonaa euroa. Vertailukaudella arvonalentumisten peruutusten määrä oli 23 miljoonaa euroa.

Pankkitoiminnan kulut olivat 119 miljoonaa euroa (107). Henkilöstökulut olivat vertailukauden tasolla eli 40 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 17,8 prosenttia 71 miljoonaan euroon (60). ICT-kulut kasvoivat 10 miljoonaa euroa.

Katsauskaudella OP Yrityspankin back office -toiminnot siirrettiin OP Ryhmässä keskitettyihin palveluihin, mikä pienensi Pankkitoiminnan henkilömäärää vertailukaudesta.

## Vahinkovakuutus

- Tulos ennen veroja oli 125 miljoonaa euroa (199). Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 122 miljoonaa euroa (87). Tulos ennen veroja käyvin arvo oli 78 miljoonaa euroa (283).
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 1,2 prosenttia (2,3). Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli 119 miljoonaa euroa (18).
- Eläkevastuiden diskonttokoron alentamissuunnitelmaa nopeutettiin. Diskonttokoron alentaminen kasvatti korvauskuluja 102 miljoonaa euroa (41). Käytetty diskonttokorko on nyt 1,5 prosenttia.
- Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 97,0 prosenttia (86,5) ja operatiivinen liikekulusuhde 19,7 prosenttia (17,6). Yhdistetty kulusuhde oli 98,5 prosenttia (88,0). Diskonttokoron lasku ja alkuvuoden heikko vahinkokehitys heikensivät yhdistettyjä kulusuhteita.
- Vahinkovakuutuksen perusjärjestelmän uudistus on aloitettu. Katsauskaudella lanseerattiin uusi liikennevakuutus ja täysin digitaalisen OP Nano -palveluperheen kotivakuutus ja matkavakuutus.

Milj. €	1–9/2017	1–9/2016	Muutos, %	1–12/2016
Vakuutusmaksutuotot	1 074	1 062	1,2	1 420
Korvauskulut	749	660	13,4	883
Muut kulut	3	3	-9,8	3
<b>Vakuutuskate</b>	<b>322</b>	<b>398</b>	<b>-19,1</b>	<b>534</b>
Sijoitustoiminnan nettotuotot	122	87	40,0	102
Muut nettotuotot	-44	-49	-11,4	-77
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>401</b>	<b>437</b>	<b>-8,1</b>	<b>559</b>
Henkilöstökulut	75	74	1,5	100
Poistot ja arvonalentumiset	34	29	15,8	40
Liiketoiminnan muut kulut	166	132	25,2	187
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>275</b>	<b>236</b>	<b>16,6</b>	<b>326</b>
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	1	1	5,5	2
<b>Tulos ennen veroja</b>	<b>125</b>	<b>199</b>	<b>-37,5</b>	<b>231</b>
Yhdistetty kulusuhde, %	98,5	88,0		89,1
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	97,0	86,5		87,6
Operatiivinen vahinkosuhde, %	77,3	68,9		69,1
Operatiivinen liikekulusuhde, %	19,7	17,6		18,5
Operatiivinen riskisuhde, %	71,1	63,2		63,3
Operatiivinen toimintakulusuhde,%	25,9	23,3		24,3
Solvenssisuhde (Solvenssi II), % *	163	162		143
Suurvahinkojen omalla vastuulla oleva korvausmeno	52	43		61
Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin (run off -tulos)	25	41		60
Henkilömäärä	1 786	1 725		1 730

\* Luku on esitetty siirtymäsäännökset huomioiden.

Henkilöasiakkaiden ja Baltian vakuutusmaksutuotot kasvoivat. Yritysassiakkaiden vakuutusmaksutuotot jäivät vertailukautta pienemmäksi. Lisääntynyt hintakilpailu erityisesti liikennevakuutuksessa ja yritysvaluutusissa heijastui tuottojen kehitykseen niin henkilö- kuin yritysasiakkaissa. Vahinkokehitys oli vertailukautta heikompi, etenkin ensimmäisellä vuosineljänneksellä.

Maksutulon markkinaosuudella mitattuna OP Ryhmä on selvästi Suomen suurin vahinkovakuuttaja. OP Ryhmän markkinaosuus vahvistui edelleen vuonna 2016 ja oli toukokuussa julkaistujen tietojen mukaan 32,4 prosenttia. Osuuspankkien asiakkaat käyttivät pankki- ja vakuutusasiointia kertyviä OP-bonuksia

1 759 000 vakuutuslaskuun (1 648 000), joista 142 000 laskua (220 000) maksettiin kokonaan bonuksilla. Bonuksilla maksettujen vakuutusmaksujen määrä oli 85 miljoonaa euroa (79).

Verkko- ja mobiiliasiointin kehittäminen niin vakuutus- kuin korvauspalvelussa on vahinkovakuutuksen keskeisiä painopisteitä. Uusien vahinkoapu.op.fi-sivuston ja OP-mobiiliin vahinkoilmoituspalvelun käyttö on ollut runsasta. Henkilöasiakkaiden vahingoista lähes 70 prosenttia ilmoitetaan sähköisten kanavien kautta. Katsauskaudella ryhmä julkaisi uuden, täysin digitaalisen OP Nano -palveluperheen, jonka

kotivakuutus lanseerattiin toukokuussa ja matkavakuutus syyskuussa.

Pohjola Terveys Oy:n neljäs sairaala avattiin Kuopioon elokuun lopussa. Aiemmin avatut sairaalat toimivat Helsingissä, Tampereella ja Oulussa. Pohjola Terveys on laajentumassa valtakunnalliseksi toimijaksi ja viides sairaala on rakenteilla Turkuun. Rakentamissuunnitelman mukainen toiminnan aloitus ajoittuu touko-kesäkuun vaihteeseen 2018.

OP Ryhmän hallintoneuvosto käsitteli kokouksessaan 28.9.2017 terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan strategian mukaisen laajentumisen seuraavia vaiheita. Tulevina vuosina liiketoimintaa on tarkoitus laajentaa muun muassa valtakunnallisen lääkäriasemaverkoston rakentamisen kautta. Lisäksi selvitetään palvelutarjonnan laajentamista ikääntyvien hoivapalveluihin.

Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä Pohjola sairaaloiden palveluun. Leikkausasiakkaiden antama NPS-luku oli syyskuun lopussa 97.

### Tammi-syyskuu

Tulos ennen veroja oli 125 miljoonaa euroa (199). Vakuutuslaski 19,1 prosenttia 322 miljoonaan euroon pääosin diskonttokoron laskusuunnitelman nopeuttamisen seurauksena. Tuloslaskelmaan kirjatut sijoitusten nettotuotot kasvoivat 35 miljoonaa euroa. Tulos ennen veroja käyvin arvoin oli 78 miljoonaa euroa (283).

Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 97,0 prosenttia (86,5). Operatiiviset tunnusluvut eivät sisällä poistoja yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

#### Vakuutusmaksutuotot

Milj. €	1-9/2017	1-9/2016	Muutos, %
Henkilöasiakkaat	593	578	2,6
Yritysassiakkaat	435	441	-1,4
Baltia	46	43	8,1
<b>Yhteensä</b>	<b>1 074</b>	<b>1 062</b>	<b>1,2</b>

Korvauskulut ilman diskonttokoron laskua kasvoivat 4,5 prosenttia. Uusista omaisuuden ja toiminnan suurvahingoista aiheutuva korvausmeno oli vertailukautta suurempi. Tammi-syyskuussa kirjattiin 66 (50) uutta omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa, joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 52 miljoonaa euroa (43). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,3 miljoonan euron vahingot. Lakisääteisten eläkkeiden korvausvastuun muutos oli vertailukautta pienempi. Tammi-syyskuussa eläkkeiden korvausvastuun muutos oli -3 miljoonaa euroa (9). Diskonttokorko laskettiin syyskuun lopussa 1,5 prosenttiin. Vuoden 2016 lopussa keskimääräinen diskonttokorko oli 1,97 prosenttia. Diskonttokoron lasku kasvatti korvauskuluja 102 miljoonaa euroa (41). Diskonttokoron muutos heikensi operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta 9,5 prosenttiyksikköä (3,9).

Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin, ilman diskonttokoron muutoksen vaikutusta, paransivat vakuusteknistä katetta 25 miljoonaa euroa (41). Operatiivinen vahinkosuhte oli 77,3 prosenttia (68,9). Operatiivinen riskisuhte ilman korvausten välillisiä hoitokuluja oli 71,1 prosenttia (63,2).

Kulut kasvoivat 16,6 prosenttia ICT-kulujen kasvun ja terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnan laajentumisen johdosta ja olivat 39 miljoonaa euroa suuremmat kuin vertailukaudella. Operatiivinen liikekulusuhde oli 19,7 prosenttia (17,6). Operatiivinen toimintakulusuhde, joka sisältää myös korvausten välilliset hoitokulut, oli 25,9 prosenttia (23,3).

### Operatiivinen vakuustekninen kate ja yhdistetty kulusuhde (CR)

	1-9/2017		1-9/2016	
	Kate milj. €	CR, %	Kate milj. €	CR, %
Henkilöasiakkaat	77	86,9	104	82,0
Yritysassiakkaat	-48	111,1	36	91,8
Baltia	3	92,6	3	92,3
<b>Yhteensä</b>	<b>32</b>	<b>97,0</b>	<b>143</b>	<b>86,5</b>

Diskonttokoron lasku heikensi sekä henkilö- että erityisesti yritysasiakkaiden vakuusteknistä kannattavuutta. Yritysasiakkaiden kate ilman suunnitelman ylittävää diskonttokoron muutosta oli 3 miljoonaa euroa negatiivinen. Alkuvuoden heikko vahinkokehitys rasitti erityisesti suurasiakkaiden kannattavuutta.

### Sijoitustoiminta

Vahinkovakuutuksen sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvoin oli 119 miljoonaa euroa (18). Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisen vakuutusvelan arvonmuutos.

#### Sijoituskannan jakauma

%	30.9.2017	31.12.2016
Joukkolainat ja korkorahastot*	67,6	74,4
Vaihtoehtoiset sijoitukset*	4,2	3,2
Osakkeet	8,4	8,1
Pääomasijoitukset	2,6	2,9
Kiinteistöt	9,6	9,8
Rahamarkkinat	7,6	1,9
<b>Yhteensä</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

\* Sijoituskannan jakaumassa matalariskiset epälikvidit kiinteistövakuudelliset rahastot on siirretty joukkolainoista ja korkorahastoista vaihtoehtoiset sijoitukset ryhmään. Taulukon vertailutiedot on oikaistu.

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli raportointikauden lopussa 3 949 miljoonaa euroa (3 876). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 95 prosenttia (91) ja 65 prosenttia (62) sijoituksista oli vähintään A- -luokitelluissa saamisissa. Katsauskauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 5,1 (5,4).

Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,8 prosenttia (1,7).

## Muu toiminta

- Tulos ennen veroja oli 11 miljoonaa euroa (11). Tulos sisälsi saamistodistusten myyntivoittoja 14 miljoonaa euroa (7) ja osinkotuottoja 9 miljoonaa euroa (1).
- Maksuvalmius ja rahoituksen saatavuus säilyivät hyvänä.

### Muu toiminta -segmentin avainlukuja

Milj. €	1–9/2017	1–9/2016	Muutos, %	1–12/2016
Korkokate	-54	-26		-48
Nettopalkkiotuotot	-67	-63	6,6	-84
Sijoitustoiminnan nettotuotot	148	102	44,9	159
Liiketoiminnan muut tuotot	7	17	-62,5	13
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>33</b>	<b>31</b>	<b>9,1</b>	<b>40</b>
Henkilöstökulut	6	6	-7,0	8
Muut kulut	16	13	22,1	19
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>22</b>	<b>20</b>	<b>13,0</b>	<b>27</b>
Saamisten arvonalentumiset	0	0	2,3	0
<b>Tulos ennen veroja</b>	<b>11</b>	<b>11</b>	<b>1,8</b>	<b>13</b>
Saamiset ja velat osuuspankeille nettorahoitusasema, mrd. €	-1,3	2,4		1,1
Henkilömäärä	49	71	-31,3	72

### Tammi-syyskuu

Muu toiminta -segmentin tulos ennen veroja oli 11 miljoonaa euroa (11). Tulos ennen veroja käyvin arvo oli 37 miljoonaa euroa (53).

Tuotot yhteensä kasvoivat 3 miljoonaa euroa. Johdannaistoiminta laski korkokatetta ja kasvatti sijoitustoiminnan nettotuottoihin sisältyviä arvopaperikaupan nettotuottoja. Konsernin kirjauskäytännön mukaan johdannaisinstrumenttien tuottoja sisältyy sekä korkokatteeseen että arvopaperikaupan nettotuottoihin. Tuottojen jakautuminen näiden tuloslaskelmaerien kesken saattaa vaihdella merkittävästi riippuen positionhoidossa kulloinkin käytettävistä johdannaisinstrumenteista. Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat vertailukaudesta 46 miljoonaa euroa, kun johdannaistoiminta kasvatti niihin sisältyviä kaupankäynnin nettotuottoja. Lisäksi sijoitustoiminnan nettotuotot sisälsivät saamistodistusten myyntivoittoja 14 miljoonaa euroa (7) ja osinkotuottoja 9 miljoonaa euroa (1). Katsauskauden osinkotuottoihin sisältyi Suomen Luotto-osuuskunnalta saatua osuuspääoman korkoa 7 miljoonaa euroa.

Vertailukauden liiketoiminnan muita tuottoja kasvattivat konsernin Pankkitoiminta-segmentistä ja OP Ryhmän muilta luottolaitoksilta veloitetut katsauskautta korkeammat keskitetyn likviditeettireservin kustannukset.

OP Yrityspankin rahoituksen saatavuus säilyi hyvänä. OP Yrityspankki on laskenut liikkeeseen pitkäaikaisia senior-ehtoisia joukkovelkakirjalainoja tammi-syyskuussa yhteensä 0,9 miljardia euroa. Kansainvälisillä pääomamarkkinoilla laskettiin huhtikuussa liikkeeseen 500 miljoonan euron senior-ehtoinen

joukkovelkakirjalaina, jonka maturiteetti on viisi vuotta. Lisäksi OP Yrityspankki osallistui maaliskuussa Euroopan keskuspankin kohdennettujen pitempiäikaisten rahoitusoperaatioiden toiseen sarjaan (TLTRO-II) yhteensä 1,0 miljardilla eurolla. Yhteensä OP Yrityspankki on osallistunut TLTRO-II rahoitusoperaatioon 4,0 miljardilla eurolla.

Senior-ehtoisen tukkuvarainhankinnan velkakirjojen sekä TLTRO-II-rahoituksen keskimarginaali oli syyskuussa 19 korkopistettä (31). TLTRO-II-rahoituksen käyttö sekä korkeampaan kustannustasoon tehdyn varainhankinnan eräntyminen madaltavat tukkuvarainhankinnan kustannusta.

Osuuspankkien nettorahoitusasema kääntyi katsauskaudella negatiiviseksi, sillä osuuspankkien sijoitukset OP Yrityspankin keskuspankkiin olivat katsauskauden päättyessä suuremmat kuin niiden keskuspankista ottama rahoitus. Osuuspankkien sijoituksia kasvatti OP-Asuntoluottopankin katettu joukkovelkakirjavarainhankinta, joka ohjautui aiempaa enemmän osuuspankkien sijoituksina keskuspankkiin.

OP Yrityspankin back office -toiminnot siirrettiin OP Ryhmässä keskitettyihin palveluihin, mikä pienensi henkilömäärää vertailukaudesta.



## Konsernin rakennejärjestelyt

OP Yrityspankki -konsernissa suunnitellaan edelleen rakennejärjestelyä, jossa myös Vahinkovakuutus-segmentti siirrettäisiin OP Yrityspankki -konsernista OP Osuuskunnan suoraan omistukseen. Lisäksi arvioidaan mahdollisuutta eriyttää keskuspankkitoiminnot OP Osuuskunnan täysin omistamalle tytäryhtiölle. Näiden järjestelyjen toteutustavasta tai aikataulusta ei ole tehty päätöksiä.

OP Yrityspankin back office -toiminnot siirrettiin 1.5.2017 OP Ryhmässä keskitettyihin palveluihin. Taustatehtävien keskittäminen on osa OP Ryhmän strategiaa.

## Henkilöstö ja palkitseminen

Pankkitoiminta- ja Muu toiminta -segmenteissä henkilöstön määrää laski OP Yrityspankin back office -toimintojen keskittäminen OP Ryhmässä keskitettyihin palveluihin. Vahinkovakuutuksen terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnassa henkilöstö kasvoi vuodenvaihteesta.

### Henkilöstön määrä

	30.9.2017	31.12.2016
Pankkitoiminta	616	652
Vahinkovakuutus	1 786	1 730
Muu toiminta	49	72
<b>Yhteensä</b>	<b>2 451</b>	<b>2 454</b>

OP Ryhmä rakentaa parhaillaan toimintamallia henkilöstön osaamisen uudistamiseen. Mallia rakennetaan, koska digitalisaatio ja automatisaatio tulevat jatkossa hävittämään osan finanssialan nykyisistä tehtävistä. Samalla digitalisaatio ja automatisaatio synnyttävät uudenlaista työtä joka vaatii uudenlaista osaamista. Osaamisen uudistamisen toimintamallilla rohkaistaan ja ohjataan työntekijöitä pitämään huolta omasta työmarkkina-arvostaan. OP:n tavoitteena on, että ne työntekijät, joiden työ tulevaisuudessa loppuu tai muuttuu merkittävästi, saavat halutessaan tukea koulutautumiseen ja uudenlaisen työn löytämiseen. Malli otetaan käyttöön vuoden 2018 alussa.

OP Ryhmän ja OP Yrityspankin muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yrityskohtaiseen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen.

OP Ryhmän ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitettusta kannustinjärjestelmästä sekä muulle henkilöstölle tarkoitettusta henkilöstörahasosta. Kannustinjärjestelmiä laadittaessa on otettu huomioon finanssi- ja rahoitusalan palkitsemisjärjestelmiä koskeva sääntely.

Uusiksi pitkän aikavälin tavoitemittareiksi OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on asettanut OP Ryhmän tuloksen

ennen veroja, asiakaskokemuksen sekä digitaalisen asioinnin. Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahasossa.

## Katsauskauden jälkeiset tapahtumat

Hallintoneuvosto täsmensi 26.10.2017 OP Ryhmän tehokkuustavoitetta. Aiempi tavoite oli, että OP Ryhmän nykyliiketoiminnan kulut ovat vuonna 2019 enintään samalla tasolla kuin vuonna 2015. Uusi tavoite on, että OP Ryhmän nykyliiketoiminnan kulut ovat vuonna 2020 vuoden 2015 tasolla. OP Yrityspankin hallitus päivitti kulutavoitteen vastamaan ryhmän tavoitetta.

## Loppuvuoden näkymät

Maailmantalous kehittyi edelleen myönteisesti vuoden kolmannella neljänneksellä. Euroalueella talous on kasvanut hieman odotuksia paremmin, mutta inflaatio on säilynyt maltillisena ja korkonäkymä matalana. Suomen talous kasvoi edelleen vahvasti ja laaja-alaisesti. Talouden myönteinen vire on yhä vahvistumassa. Työllisyyden kasvu tukee kotitalouksien luottamusta ja yritysten kannattavuuden koheneminen lisää investointeja. Suotuisa talouskehitys jatkuu lähiaikoina. Näkymiä varjostavat ennen kaikkea geopolittiset riskit. Suomessa riskinä on pidemmän ajan talouskasvun jääminen vaatimattomaksi, jos riittäviä työllisyysasteen nousua tukevia uudistuksia ei saada toteutettua.

Finanssiala on sopeutunut varsin hyvin uudenlaiseen matalien korkojen toimintaympäristöön. Matala markkinakorkotaso on hidastanut pankkien korkokatteen kasvua ja heikentänyt vakuutusyhteisöjen korkosijoitusten tuottoja, mutta parantanut myös asiakkaiden luotonhoitokykyä. Arvonalentumiset ovat pysyneet matalalla tasolla huolimatta jo vuosia jatkuneesta hitaan kasvun vaiheesta. Finanssialan merkittävimmät strategiset riskit liittyvät tällä hetkellä asiakaskäyttäytymisen muuttumiseen, toimintaympäristön digitalisoitumiseen ja monimutkaistuvaan sääntelyyn. Toimialamurros uhkaa tulevina vuosina hidastaa kasvua ja rapauttaa tuottokertymää. Finanssialaa kohtaa lähivuotena voimakas uudistumisen tarve. Toimintaympäristön muutokset korostavat pitkäjänteisen uudistumisen välttämättömyyttä sekä kannattavuuden ja vakavaraisuuden johtamisen merkitystä.

OP Yrityspankki -konsernin tuloksen ennen veroja odotetaan muodostuvan samantasoiseksi (aiemmin: samantasoiseksi tai pienemmäksi) kuin vuonna 2016. Tuloskehityksen merkittävimmät epävarmuustekijät liittyvät korko- ja sijoitusympäristön muutoksiin, arvonalentumisten kehitykseen, liiketoiminnan kasvuvauhtiin ja suurvahinkojen vaikutuksesta korvausmenoon.

Kaikki tässä osavuositarkastuksessa esitetyt arviot perustuvat tämänhetkiseen näkemykseen toimintaympäristön, OP Yrityspankki -konsernin ja sen eri toimintojen kehityksestä, ja todelliset tulokset voivat olla merkittävästikin erilaiset.



## Tuloslaskelma

Milj. €	Lilite	7-9/ 2017	7-9/ 2016	1-9/ 2017	1-9/ 2016
Korkokate	3	67	60	187	177
Vakuutuskate	4	74	142	322	398
Nettopalkkiotuotot	5	-10	3	-15	11
Sijoitustoiminnan nettotuotot	6	104	71	290	154
Liiketoiminnan muut tuotot		11	9	29	30
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		0	0	1	1
<b>Tuotot yhteensä</b>		<b>246</b>	<b>286</b>	<b>814</b>	<b>771</b>
Henkilöstökulut		37	35	121	120
Poistot ja arvonalentumiset		15	13	43	37
Liiketoiminnan muut kulut		83	65	246	199
<b>Kulut yhteensä</b>		<b>134</b>	<b>113</b>	<b>410</b>	<b>356</b>
Saamisten arvonalentumiset	7	-1	6	11	13
OP-bonukset omistaja-asiakkaille		0	0	1	1
<b>Tulos ennen veroja</b>		<b>112</b>	<b>167</b>	<b>392</b>	<b>400</b>
Tuloverot		27	33	76	78
<b>Kauden tulos</b>		<b>85</b>	<b>134</b>	<b>317</b>	<b>321</b>
<b>Jakautuminen:</b>					
Emoyhtiön omistajille		83	133	313	320
Määräysvallattomille omistajille		2	1	3	2
<b>Kauden tulos</b>		<b>85</b>	<b>134</b>	<b>317</b>	<b>321</b>
<b>Laaja tuloslaskelma</b>					
<b>Kauden tulos</b>		<b>85</b>	<b>134</b>	<b>317</b>	<b>321</b>
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)		-7	-5	5	-48
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käyvän arvon rahaston muutos					
Käypään arvoon arvostamisesta		-16	94	-11	130
Rahavirran suojauksesta		-3	-2	-4	-4
Muuntoerot		0	0	0	0
Tuloverot					
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)		1	1	-1	10
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käypään arvoon arvostamisesta		3	-19	2	-26
Rahavirran suojauksesta		1	0	1	1
<b>Kauden laaja tulos</b>		<b>64</b>	<b>203</b>	<b>308</b>	<b>384</b>
<b>Laajan tuloksen jakautuminen:</b>					
Emoyhtiön omistajille		62	202	304	381
Määräysvallattomille omistajille		2	1	4	3
<b>Kauden laaja tulos</b>		<b>64</b>	<b>203</b>	<b>308</b>	<b>384</b>

**Tase**

Milj. €	Llste	30.9. 2017	31.12. 2016
Käteiset varat		10 609	9 336
Saamiset luottolaitoksilta		8 852	9 458
Kaupankäynnin rahoitusvarat		593	638
Johdannaissopimukset	10	3 447	4 678
Saamiset asiakkailta	12	19 622	18 702
Sijoitusomaisuus		15 528	16 698
Osuudet osakkuusyrityksissä		48	46
Aineettomat hyödykkeet		782	790
Aineelliset hyödykkeet		112	93
Muut varat		1 940	2 488
Verosaamiset		38	46
<b>Varat yhteensä</b>		<b>61 571</b>	<b>62 974</b>
Velat luottolaitoksille		11 836	10 332
Johdannaissopimukset		3 263	4 398
Velat asiakkaille		17 160	16 178
Vakuutusvelka	13	3 235	3 008
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	14	17 352	19 826
Varaukset ja muut velat		2 635	3 231
Verovelat		421	405
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 564	1 592
<b>Velat yhteensä</b>		<b>57 467</b>	<b>58 969</b>
<b>Oma pääoma</b>			
<b>Emoyhtiön omistajien osuus</b>			
Osakepääoma		428	428
Käyvän arvon rahasto	15	183	197
Muut rahastot		1 093	1 093
Kertyneet voittovarot		2 294	2 179
<b>Määräysvallattomien omistajien osuus</b>		106	109
<b>Oma pääoma yhteensä</b>		<b>4 105</b>	<b>4 005</b>
<b>Velat ja oma pääoma yhteensä</b>		<b>61 571</b>	<b>62 974</b>

Oman pääoman muutoslaskelma

Milj. €	Omistajille kuuluva oma pääoma					Yhteensä	Määräysval-	Oma pääoma yhteensä
	Osake- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	lattomien omistajien osuus			
<b>Oma pääoma 1.1.2016</b>	<b>428</b>	<b>120</b>	<b>1 093</b>	<b>1 996</b>	<b>3 637</b>	<b>105</b>	<b>3 741</b>	
Tilikauden laaja tulos		100		281	381	3	384	
Kauden tulos				320	320	2	321	
Muut laajan tuloksen erät		100		-39	61	1	62	
Voitonjako				-153	-153		-153	
Muut			0		0	7	7	
<b>Oma pääoma 30.9.2016</b>	<b>428</b>	<b>220</b>	<b>1 093</b>	<b>2 123</b>	<b>3 864</b>	<b>114</b>	<b>3 978</b>	

Milj. €	Omistajille kuuluva oma pääoma					Yhteensä	Määräysval-	Oma pääoma yhteensä
	Osake- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	lattomien omistajien osuus			
<b>Oma pääoma 1.1.2017</b>	<b>428</b>	<b>197</b>	<b>1 093</b>	<b>2 179</b>	<b>3 896</b>	<b>109</b>	<b>4 005</b>	
Tilikauden laaja tulos		-13		317	304	4	308	
Kauden tulos				313	313	3	317	
Muut laajan tuloksen erät		-13		4	-10	1	-9	
Voitonjako				-201	-201		-201	
Muut			0		0	-7	-7	
<b>Oma pääoma 30.9.2017</b>	<b>428</b>	<b>183</b>	<b>1 093</b>	<b>2 294</b>	<b>3 999</b>	<b>106</b>	<b>4 105</b>	

## Rahavirtalaskelma

Milj. €	1-9/ 2017	1-9/ 2016
<b>Liiketoiminnan rahavirta</b>		
Kauden tulos	317	321
Kauden tulokseen tehdyt oikaisut	208	80
<b>Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)</b>	<b>1 004</b>	<b>-3 429</b>
Saamiset luottolaitoksilta	595	417
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-204	-238
Johdannaissopimukset	-25	27
Saamiset asiakkailta	-942	-949
Sijoitusomaisuus	1 031	-2 250
Muut varat	548	-436
<b>Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)</b>	<b>1 947</b>	<b>2 240</b>
Velat luottolaitoksille	1 529	2 904
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	0
Johdannaissopimukset	9	-29
Velat asiakkaille	983	-695
Vakuutusvelka	16	65
Varaukset ja muut velat	-588	-4
Maksetut tuloverot	-54	-62
Saadut osingot	43	31
<b>A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä</b>	<b>3 465</b>	<b>-820</b>
<b>Investointien rahavirta</b>		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	28	4
Tytär- ja osakkuusyritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	-1	
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-60	-65
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	2	1
<b>B. Investointien rahavirta yhteensä</b>	<b>-31</b>	<b>-60</b>
<b>Rahoituksen rahavirta</b>		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, lisäykset		0
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset		-144
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	17 993	19 609
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	-19 963	-18 235
Maksetut osingot	-201	-153
<b>C. Rahoituksen rahavirta yhteensä</b>	<b>-2 172</b>	<b>1 076</b>
<b>Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)</b>	<b>1 262</b>	<b>196</b>
<b>Rahavarat tilikauden alussa</b>	<b>9 633</b>	<b>8 803</b>
<b>Rahavarat tilikauden lopussa</b>	<b>10 895</b>	<b>9 000</b>
<b>Rahavarat</b>		
Käteiset varat	10 609	8 633
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	286	367
<b>Yhteensä</b>	<b>10 895</b>	<b>9 000</b>

## Segmenttikohtaiset tiedot

Segmenttien pääomitus perustuu luottolaitoslain mukaiseen OP Ryhmän vakavaraisuuslaskelmaan. Vakavaraisuuslaskennan mukaiset pääomavaateet on jaettu toimintasegmenteille. Pankkitoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Ydinvakavaraisuus (CET1) on 20 prosenttia (19). Vahinkovakuustoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Solvenssisuhde (SII) on 120 prosenttia. Pääomien allokoinnilla on vaikutusta segmentin maksamiin konsernin sisäisiin korkoihin.

	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Tulos tammi–syyskuu 2017, milj. €					
Korkokate	256	-12	-54	-4	187
-josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-15	-9	24		
Vakuutuskate		322			322
Nettopalkkiotuotot	96	-42	-67	-1	-15
Sijoitustoiminnan nettotuotot	19	122	148	1	290
Liiketoiminnan muut tuotot	14	10	7	-2	29
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		1			1
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>385</b>	<b>401</b>	<b>33</b>	<b>-6</b>	<b>814</b>
Henkilöstökulut	40	75	6		121
Poistot ja arvonalentumiset	8	34	2		43
Liiketoiminnan muut kulut	71	166	15	-6	246
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>119</b>	<b>275</b>	<b>22</b>	<b>-6</b>	<b>410</b>
Saamisten arvonalentumiset	10	0	0		11
OP-bonukset omistaja-asiakkaille		1			1
<b>Tulos ennen veroja</b>	<b>256</b>	<b>125</b>	<b>11</b>		<b>392</b>

	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Tulos tammi–syyskuu 2016, milj. €					
Korkokate	221	-15	-26	-2	177
-josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-12	-13	25		
Vakuutuskate		398			398
Nettopalkkiotuotot	114	-40	-63	0	11
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-37	87	102	1	154
Liiketoiminnan muut tuotot	11	6	17	-5	30
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta		1			1
<b>Tuotot yhteensä</b>	<b>310</b>	<b>437</b>	<b>31</b>	<b>-6</b>	<b>771</b>
Henkilöstökulut	40	74	6		120
Poistot ja arvonalentumiset	7	29	1		37
Liiketoiminnan muut kulut	60	132	12	-6	199
<b>Kulut yhteensä</b>	<b>107</b>	<b>236</b>	<b>20</b>	<b>-6</b>	<b>356</b>
Saamisten arvonalentumiset	13	0	0		13
OP-bonukset omistaja-asiakkaille		1			1
<b>Tulos ennen veroja</b>	<b>189</b>	<b>199</b>	<b>11</b>	<b>0</b>	<b>400</b>

Tase 30.9.2017, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Käteiset varat	6	325	10 596	-318	10 609
Saamiset luottolaitoksilta	192	5	8 666	-11	8 852
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-4		597		593
Johdannaissopimukset	107	6	3 351	-17	3 447
Saamiset asiakkailta	19 825	0	282	-484	19 622
Sijoitusomaisuus	567	3 565	11 529	-133	15 528
Osuudet osakkuusyrityksissä		48			48
Aineettomat hyödykkeet	64	693	26		782
Aineelliset hyödykkeet	1	42	69		112
Muut varat	121	783	1 048	-12	1 940
Versaamiset	0	20	19		38
<b>Varat yhteensä</b>	<b>20 878</b>	<b>5 487</b>	<b>36 182</b>	<b>-975</b>	<b>61 571</b>
Velat luottolaitoksille	485		11 836	-484	11 836
Johdannaissopimukset	104	28	3 150	-20	3 263
Velat asiakkaille	12 902		4 636	-378	17 160
Vakuutusvelka		3 235			3 235
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	1 178		16 210	-37	17 352
Varaukset ja muut velat	1 225	384	1 035	-9	2 635
Verovelat	0	85	336	0	421
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		135	1 429		1 564
<b>Velat yhteensä</b>	<b>15 894</b>	<b>3 868</b>	<b>38 633</b>	<b>-928</b>	<b>57 467</b>
<b>Oma pääoma</b>					<b>4 105</b>

Tase 31.12.2016, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	Konserni
Käteiset varat	4	90	9 329	-87	9 336
Saamiset luottolaitoksilta	187	6	9 280	-15	9 458
Kaupankäynnin rahoitusvarat	-4		642		638
Johdannaissopimukset	94	26	4 582	-23	4 678
Saamiset asiakkailta	18 342	0	721	-361	18 702
Sijoitusomaisuus	589	3 711	12 498	-100	16 698
Osuudet osakkuusyrityksissä		46			46
Aineettomat hyödykkeet	63	701	26		790
Aineelliset hyödykkeet	2	46	45		93
Muut varat	85	707	1 905	-209	2 488
Versaamiset	0	10	36		46
<b>Varat yhteensä</b>	<b>19 362</b>	<b>5 345</b>	<b>39 063</b>	<b>-795</b>	<b>62 974</b>
Velat luottolaitoksille	352		10 357	-377	10 332
Johdannaissopimukset	109	17	4 297	-25	4 398
Velat asiakkaille	9 519		6 760	-101	16 178
Vakuutusvelka		3 008			3 008
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	1 244		18 616	-35	19 826
Varaukset ja muut velat	1 249	541	1 649	-208	3 231
Verovelat	1	95	310	0	405
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		135	1 457		1 592
<b>Velat yhteensä</b>	<b>12 475</b>	<b>3 796</b>	<b>43 445</b>	<b>-747</b>	<b>58 969</b>
<b>Oma pääoma</b>					<b>4 005</b>

## Liitetaulukot

Liite 1	Laatimisperiaatteet
Liite 2	Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat
Liite 3	Korkokate
Liite 4	Vakuutuskate
Liite 5	Nettopalkkiotuotot
Liite 6	Sijoitustoiminnan nettotuotot
Liite 7	Saamisten arvonalentumiset
Liite 8	Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu
Liite 9	Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti
Liite 10	Johdannaissopimukset
Liite 11	Rahoitusvarat ja -velat, jotka vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely
Liite 12	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset
Liite 13	Vakuutustoiminnan velat
Liite 14	Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat
Liite 15	Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen
Liite 16	Annetut vakuudet
Liite 17	Taseen ulkopuoliset sitoumukset
Liite 18	Luottolaitosvakavaraisuus
Liite 19	Vastuut luottoluokittain
Liite 20	Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus
Liite 21	Lähipiiriliiketoimet

## Liite 1 Laatimisperiaatteet

Osavuositarkastus on laadittu IAS 34 -standardin (Osavuositarkastukset) ja konsernin vuoden 2016 tilinpäätöksessä esitettyjen laatimisperiaatteiden mukaan.

Osavuositarkastus on tilintarkastamaton. Kaikki osavuositarkastuksen luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa esitetystä summaluovusta.

Osavuositarkastus on julkaistu suomen, englannin ja ruotsin kielellä. Suomenkielinen osavuositarkastus on virallinen, jota käytetään, mikäli havaitaan ristiriitaisuutta kieliversioiden välillä.

### Uudet standardit ja tulkinat

#### IFRS 9 Rahoitusinstrumentit

OP Yrityspankki soveltaa IFRS 9 -standardia 1.1.2018 lähtien. Vertailulukuja ei oikaista.

Standardin soveltamisen määrällistä vaikutusta vuoden 2018 tilinpäätöksiin ei voida vielä luotettavasti arvioida, koska se riippuu silloin hallussa olevien rahoitusinstrumenttien määrästä, sen aikaisesta taloudellisesta tilanteesta sekä tehtävistä laskentaperiaatteiden valinnasta ja johdon harkinnasta. Uusi standardi edellyttää OP Yrityspankin rahoitusinstrumenttien laskenta- ja seurantaprosessien läpikäyntiä. Niihin tehtävät muutokset eivät ole vielä valmiit. OP Yrityspankki päivittää vuoden 2016 tilinpäätöksessä esitettyjä IFRS 9 -siirtymän vaikutuksia seuraavasti:

#### Luokittelu ja arvostaminen

OP Yrityspankki on arvioinut, kuinka lainojen ja eri saamistodistusten salkkua hallinnoidaan niiden liiketoiminnallisen tavoitteen saavuttamiseksi (ns. liiketoimintamallitesti). Lisäksi OP Yrityspankki on testannut syyskuun lopussa nykyisten saamistodistusten salkkujen sopimukseen perustuvat rahavirtaominaisuudet (ns. SPPI-testi). Suurin osa OP Yrityspankin lainoista ja saamistodistuksista pysyy nykyisissä jaksotettuun hankintamenuon tai käypään arvoon muun laajan tuloksen kautta kirjattavissa arvostusluokissa. Siten luokittelun muutokset tulevat olemaan vähäisiä eikä niillä ole merkittävää vaikutusta OP Yrityspankin CET1-tunnuslukuun.

Suurimmat luokittelumuutokset tulevat kohdistumaan etenkin OP Yrityspankin vahinkovakuutuksen sijoitustoimintaan, oman pääoman ehtoihin instrumentteihin ja rahastosijoituksiin, joiden luokittelu muuttuu pääsääntöisesti käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin. Osaan näistä instrumenteista OP Yrityspankki suunnittelee ns. overlay approachin käyttöönottoa, joka palauttaa näiden instrumenttien tulosvaikutukset nykyisen IAS 39:n mukaisiksi. Rahoitusvelkojen luokitteluun ei odoteta muutoksia.

#### Arvonalentuminen

Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan kaikista jaksotettuun hankintamenuon arvostettavista ja käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavista tase-eristä sekä taseen ulkopuolisista luottositoumuksista ja takaussopimuksista.

OP Yrityspankin luottoriskimallit ja niihin liittyvien järjestelmien kehitystyöt ovat vielä käynnissä. Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan käyttäen mallinnettuja riskiparametreja ja kaavalla PDxLGDxEAD suurimmalle osalle portfolioista. Odotettavissa olevat luottotappiot lasketaan sopimuskohtaisesti joko 12 kuukaudelle tai koko voimassaoloajalle riippuen siitä onko instrumentin luottoriski lisääntynyt raportointipäivänä merkittävästi alkuperäisestä. Luottoriskin merkittävää lisääntymistä arvioidaan sekä laadullisilla että määrällisillä kriteereillä. Laadulliset tekijät koostuvat erilaisista luottoriskin mittareista (esim. lainanhoitajustoista) ja ne huomioidaan pääosin luokittelumalleissa. Luottoluokitukset vaikuttavat koko voimassaoloajan PD-lukuun, jonka perusteella määrällinen muutos arvioidaan. Tämän lisäksi luottoriski on kasvanut merkittävästi, mikäli suoritus on erääntynyt yli 30 päivää. Sopimukset luokitellaan kolmeen eri vaiheeseen. Vaiheeseen 1 luokitellaan sopimukset, joiden luottoriski ei ole kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan 12 kuukauden odotettu tappio. Vaiheeseen 2 luokitellaan sopimukset, joiden luottoriski on kasvanut merkittävästi alkuperäisestä ja joille lasketaan koko voimassaoloajan odotettu tappio. Vaiheeseen 3 luokitellaan maksukyvyttömät sopimukset, joille lasketaan myös koko voimassaoloajan odotettu tappio. OP Yrityspankki ei sovelta luottoriskin merkittävän kasvun arvioinnissa IFRS 9:n sallimaa siirtymäsääntöä niille sopimuksille, joille ei ilman kohtuuttomia kustannuksia ja työmäärää saada lasketua alkuperäistä koko voimassaoloajan PD:tä. Maksukyvyttömyyden (default) määritelmässä käytetään yhtenäistä määritelmää vakavaraisuuslaskennan kanssa.

Laskentamalliin sisällytetään tulevaisuuteen suuntautuvaa informaatiota ja makroekonomisia skenaarioita. Makroekonomiset skenaariot ovat samoja, joita muutoinkin käytetään OP Yrityspankin taloudellisessa vuosisuunnittelussa. Käytettäviä skenaarioita on kolme; perus, vahva ja heikko

IFRS 9:n mukaisen odotettavissa olevien luottotappioiden varauksen arvioidaan kasvavan hieman nykyisestä IAS 39:n mukaisesta tappiosta ja se vaihtelee portfolioittain. Varaus pienentää siirtymähetkellä omaa pääomaa. Odotettavissa olevien luottotappioiden varauksen kasvulla ei alustavien arvioiden mukaan odoteta olevan merkittävää vaikutusta OP Yrityspankin CET1-tunnuslukuun, koska IFRS 9:n mukaisen odotettavissa olevien luottotappioiden varauksen ei odoteta ylittävän vakavaraisuudessa laskettua odotettua tappiota ja käytettyjen lattiatasojen vaikutusta. Myös valmistella oleva Euroopan komission muutos ehdotus CET1-tunnusluvun laskentaan, jossa IFRS 9:n arvonalentumislaskennan vaikutukset huomioitaisiin vaiheittain viiden vuoden aikana, tulee toteutuessaan lieventämään vakavaraisuusvaikutuksia.



## Suojauslaskenta

OP Yrityspankki tulee portfoliosuojauksen osalta jatkamaan IAS 39:n mukaista suojauslaskentaa. Muilta osin päätöstä siirtymisestä IFRS 9:n mukaiseen suojauslaskentaan ei ole vielä tehty.

## **IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista**

OP Yrityspankki soveltaa IFRS 15 -standardia 1.1.2018 lähtien. IFRS 15 -standardi Myyntituotot asiakassopimuksista korvaa nykyiset IAS 11 - ja IAS 18 -standardit. IFRS 15 -standardi

koskee OP Yrityspankissa pääosin Pankkitoiminta-segmentin efektiivisen koron laskentaan kuulumattomia palkkioita. Uusi standardi ei vaikuta rahoitusinstrumenttien tai vakuutusten tuloutukseen. IFRS 15 -standardi lisää liitetiedoissa esitettävää informaatiota. Nettopalkkiotuotoissa esitettävien palkkiotuottojen ja -kulojen ryhmittelyä tarkennetaan liitetiedoissa. IFRS 15 -standardi ei muuta standardin soveltamisalaan kuuluvien palkkioiden tuloutusajankohtaa verrattuna nykyisiin käytäntöihin. IFRS 15 -standardiin siirtymisellä ei siten ole merkittävää taloudellista vaikutusta OP Yrityspankin tulokseen. OP Yrityspankki siirtyy noudattamaan IFRS 15 -standardia takautuvalla menetelmällä.

**Liite 2 Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat**

	1–9/ 2017	1–9/ 2016
Oman pääoman tuotto (ROE), %	10,4	11,1
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %	10,1	13,2
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,68	0,70
Kulujen osuus tuotoista, %	50	46
Henkilöstö keskimäärin	2 460	2 385

**VAIHTOEHTOISET TUNNUSLUVUT**

Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (ESMA) uudet ohjeet vaihtoehtoisista tunnusluvuista tulivat voimaan 3.7.2016. Vaihtoehtoisia tunnuslukuja esitetään kuvaamaan liiketoiminnan taloudellista kehitystä ja parantamaan vertailukelpoisuutta eri raportointikausien välillä. Vaihtoehtoisia tunnuslukuja ei tulisi pitää korvaavina mittareina verrattuna IFRS-tilinpäätösnormistossa määriteltyihin tunnuslukuihin.

Käytettyjen vaihtoehtoisten tunnuslukujen laskentakaavat on esitetty alla ja ne vastaavat sisällöltään aikaisemmin esitettyjä tunnuslukuja.

<b>Oman pääoman tuotto (ROE), %</b>	$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
<b>Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %</b>	$\frac{\text{Tilikauden laaja tulos}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
<b>Koko pääoman tuotto (ROA), %</b>	$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (tilikauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
<b>Kulujen osuus tuotoista, %</b>	$\frac{\text{Kulut yhteensä}}{\text{Tuotot yhteensä}} \times 100$
<b>Saamisten arvonalentumiset luotto- ja takauskannasta, %</b>	$\frac{\text{Saamisten arvonalentumiset x (tilikauden päivät/katsauskauden päivät)}}{\text{Luotto- ja takauskanta katsauskauden lopussa}} \times 100$
<b>Vahinkovakuutuksen tunnusluvut:</b>	
<b>Vahinkosuuhde (ilman perustekorkokulua), %</b>	$\frac{\text{Korvaukset ja korvausten hoitokulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
<b>Liikekulusuhde, %</b>	$\frac{\text{Liikekulut + poistot/oikaisut yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
<b>Riskisuuhde (ilman perustekorkokulua), %</b>	$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
<b>Yhdistetty kulusuhde (ilman perustekorkokulua), %</b>	Vahinkosuuhde + liikekulusuhde Riskisuuhde + toimintakulusuhde
<b>Toimintakulusuhde, %</b>	$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto)}} \times 100$
<b>Operatiivinen vahinkosuuhde, %</b>	$\frac{\text{Korvauskulut pl. laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$

Operatiivinen liikekulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	Operatiivinen vahinkosuhde + operatiivinen liikekulusuhde Operatiivinen riskisuhde + operatiivinen toimintakulusuhde
Operatiivinen riskisuhde (ilman perustekorkokulua), %	$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut ja laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$
<b>ERILLISLASKENTAAN PERUSTUVAT TUNNUSLUVUT</b>	
Vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Omat varat yhteensä}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$
Tier 1 –vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (Tier 1)}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Ydinpääoma (CET1)}}{\text{Kokonaisriski}} \times 100$
Solvenssisuhde, %	$\frac{\text{Omat varat}}{\text{Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)}} \times 100$
Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio), %	$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (T1)}}{\text{Vastuiden määrä}} \times 100$
Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %	$\frac{\text{Likvidit varat}}{\text{Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisäänvirtaukset stressitilanteessa}} \times 100$
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %	$\frac{\text{Tulos + asiakasbonukset verojen jälkeen (12 kk liukuva)}}{\text{Keskimääräinen taloudellinen pääomavaade}} \times 100$

VAHINKOVAKUUTUKSEN OPERATIIVINEN TULOS	1–9/ 2017	1–9/ 2016	Muutos %	1–12/ 2016
Milj. €				
Vakuutusmaksutuotot	1 073	1 061	1,2	1 418
Korvauskulut	-829	-731	13,4	-979
Liikekulut	-212	-187	13,4	-263
Aineettomien poisto-oikaisu	-16	-16	0,0	-21
<b>Vakuutustekninen kate</b>	<b>16</b>	<b>127</b>	<b>-87,2</b>	<b>154</b>
Sijoitustuotot ja -kulut	122	87	40,0	102
Muut tuotot ja kulut	-14	-15	-8,4	-25
<b>Tulos ennen veroja</b>	<b>125</b>	<b>199</b>	<b>-37,5</b>	<b>231</b>
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-47	84		69
<b>Tulos ennen veroja käyvin arvoin</b>	<b>78</b>	<b>283</b>	<b>-72,4</b>	<b>300</b>

Vahinkovakuutuksen tunnuslukujen laskennassa käytetään vahinkovakuutusyhtiöiden toimintokohtaisia kuluja, joita ei esitetä samalla periaatteella konsernin tuloslaskelmassa.

**Liite 3 Korkokate**

Milj. €	7-9/ 2017	7-9/ 2016	1-9/ 2017	1-9/ 2016
<b>Korkotuotot</b>				
Saamiset luottolaitoksilta	11	10	33	29
Saamiset asiakkailta				
Lainat	84	71	245	212
Rahoitusleasingsaamiset	5	5	14	13
Arvoltaan alentuneet lainat ja muut sitoumukset	0	0	0	0
Saamistodistukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	2	2	5	7
Myytavissä olevat	25	30	74	91
Eräpäivään asti pidettävät	0	0	0	0
Lainat ja saamiset	0	0	1	1
Johdannaissopimukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	202	257	630	836
Käyvän arvon suojaus	-29	-33	-87	-98
Rahavirran suojaus	1	2	4	7
Rahavirran suojauksen tehoton osuus	0	0	0	0
Muut	1	2	6	5
<b>Yhteensä</b>	<b>302</b>	<b>345</b>	<b>924</b>	<b>1 103</b>
<b>Korkokulut</b>				
Velat luottolaitoksille	30	15	83	44
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjatut rahoitusvelat	0	0	0	0
Velat asiakkaille	0	-1	-1	2
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	45	46	146	133
Velat, joilla on huonompi etuoikeus				
Pääomalainat	1	1	4	6
Muut	11	11	33	33
Johdannaissopimukset				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	193	245	614	808
Käyvän arvon suojaus	-33	-35	-104	-107
Muut	-15		-46	
Muut	2	2	7	5
<b>Yhteensä</b>	<b>235</b>	<b>285</b>	<b>737</b>	<b>925</b>
<b>Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä</b>	<b>67</b>	<b>60</b>	<b>187</b>	<b>178</b>
Suojaavat johdannaiset	4	-18	9	-173
Suojauskohteiden arvonmuutokset	-4	18	-9	172
<b>Korkokate</b>	<b>67</b>	<b>60</b>	<b>187</b>	<b>177</b>

**Liite 4 Vakuutuskate**

Milj. €	7-9/ 2017	7-9/ 2016	1-9/ 2017	1-9/ 2016
Vahinkovakuutusmaksutuotot, netto				
Vakuutusmaksutulo	268	256	1 189	1 171
Jälleenvakuuttajien osuus	-1	1	-6	-5
Vakuutusmaksuvastuun muutos	105	112	-115	-108
Jälleenvakuuttajien osuus	-8	-7	6	4
<b>Yhteensä</b>	<b>365</b>	<b>362</b>	<b>1 074</b>	<b>1 062</b>
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto				
Maksetut korvaukset	-205	-197	-652	-642
Jälleenvakuuttajien osuus	2	12	6	26
Korvausvastuun muutos	-88	-27	-111	-26
Jälleenvakuuttajien osuus	1	-8	9	-18
<b>Yhteensä</b>	<b>-290</b>	<b>-220</b>	<b>-749</b>	<b>-660</b>
Vahinkovakuutuksen muut erät	-1	0	-3	-3
<b>Vakuutuskate yhteensä</b>	<b>74</b>	<b>142</b>	<b>322</b>	<b>398</b>

**Liite 5 Nettopalkkiotuotot**

Milj. €	7-9/ 2017	7-9/ 2016	1-9/ 2017	1-9/ 2016
<b>Palkkiotuotot</b>				
Luotonanto	10	10	30	32
Talletukset	0	0	0	0
Maksuliike	5	7	19	21
Arvopapereiden välitys	4	4	14	11
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	1	0	7	5
Rahastot	0	0	0	0
Omaisuudenhoito ja lainopilliset tehtävät	3	3	10	8
Takaukset	3	3	9	10
Vakuutusten välitys	3	5	11	13
Muut	3	2	9	5
<b>Yhteensä</b>	<b>33</b>	<b>34</b>	<b>108</b>	<b>106</b>
<b>Palkkiokulut</b>				
Maksuliike	1	2	5	9
Arvopapereiden välitys	2	2	6	5
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	1	0	1	1
Omaisuudenhoito ja lainopilliset tehtävät	1	1	3	3
Vakuutustoiminta	16	17	52	52
Muut	23	8	55	25
<b>Yhteensä</b>	<b>44</b>	<b>31</b>	<b>123</b>	<b>95</b>
<b>Nettopalkkiotuotot yhteensä</b>	<b>-10</b>	<b>3</b>	<b>-15</b>	<b>11</b>

**Liite 6 Sijoitustoiminnan nettotuotot**

Milj. €	7-9/ 2017	7-9/ 2016	1-9/ 2017	1-9/ 2016
<b>Myytävissä olevien varojen nettotuotot</b>				
Saamistodistukset	9	17	36	72
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	43	2	57	7
Osingot ja voitto-osuudet	8	7	43	30
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-1	-2	-5	-15
<b>Yhteensä</b>	<b>58</b>	<b>24</b>	<b>131</b>	<b>94</b>
<b>Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavien nettotuotot</b>				
Vakuutustoiminta				
Saamistodistukset	2	2	-4	7
Johdannaiset	4	10	17	-5
Pankkitoiminta ja Muu toiminta				
Arvopaperikauppa	33	32	126	47
Valuuttatoiminta	9	8	28	27
Sijoituskiinteistöt	6	3	14	8
<b>Yhteensä</b>	<b>53</b>	<b>55</b>	<b>181</b>	<b>85</b>
<b>Jaksotettuun hankintamenoön kirjattavien nettotuotot</b>				
Lainat ja muut saamiset	1	1	3	3
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	0	0	0	0
<b>Yhteensä</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>3</b>
<b>Vahinkovakuutuserät</b>				
Diskonttauksen purkautuminen	-8	-9	-25	-27
<b>Yhteensä</b>	<b>-8</b>	<b>-9</b>	<b>-25</b>	<b>-27</b>
<b>Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä</b>	<b>104</b>	<b>71</b>	<b>290</b>	<b>154</b>

**Lilte 7 Saamisten arvonalentumiset**

Milj. €	7-9/ 2017	7-9/ 2016	1-9/ 2017	1-9/ 2016
Luotto- tai takaustappioina poistetut saamiset	16	0	34	37
Palautukset poistetuista saamisista	0	0	0	0
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäys	0	6	8	14
Saamiskohtaisten arvonalentumisten vähennys	-17	-1	-35	-42
Ryhmäkohtaiset arvonalentumiset	0	1	3	4
<b>Saamisten arvonalentumiset yhteensä</b>	<b>-1</b>	<b>6</b>	<b>11</b>	<b>13</b>



Liite 8 Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*	Myytavissä olevat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Käteiset varat	10 609					10 609
Saamiset luottolaitoksilta	8 852					8 852
Johdannaissopimukset			3 283		164	3 447
Saamiset asiakkailta	19 622					19 622
Saamistodistukset		52	898	14 017		14 967
Oman pääoman ehtoiset instrumentit				758		758
Muut rahoitusvarat	1 988					1 988
<b>Rahoitusvarat</b>	<b>41 071</b>	<b>52</b>	<b>4 181</b>	<b>14 774</b>	<b>164</b>	<b>60 243</b>
Muut kuin rahoitusinstrumentit						1 329
<b>Yhteensä 30.9.2017</b>	<b>41 071</b>	<b>52</b>	<b>4 181</b>	<b>14 774</b>	<b>164</b>	<b>61 571</b>

Varat, milj. €	Lainat ja saamiset	Erä-päivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat*	Myytavissä olevat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Käteiset varat	9 336					9 336
Saamiset luottolaitoksilta	9 458					9 458
Johdannaissopimukset			4 292		386	4 678
Saamiset asiakkailta	18 702					18 702
Saamistodistukset		79	975	15 127		16 182
Oman pääoman ehtoiset instrumentit			0	807		807
Muut rahoitusvarat	2 520					2 520
<b>Rahoitusvarat</b>	<b>40 017</b>	<b>79</b>	<b>5 268</b>	<b>15 934</b>	<b>386</b>	<b>61 684</b>
Muut kuin rahoitusinstrumentit						1 290
<b>Yhteensä 31.12.2016</b>	<b>40 017</b>	<b>79</b>	<b>5 268</b>	<b>15 934</b>	<b>386</b>	<b>62 974</b>

\* Taseen erä "Sijoitusomaisuus" sisältää vahinkovakuutuksen käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat saamistodistukset ja oman pääoman ehtoiset instrumentit.

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Velat luottolaitoksille		11 836		11 836
Johdannaissopimukset	2 903		360	3 263
Velat asiakkaille		17 160		17 160
Vakuutusvelka		3 235		3 235
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		17 352		17 352
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 564		1 564
Muut rahoitusvelat	0	2 418		2 418
<b>Rahoitusvelat</b>	<b>2 903</b>	<b>53 566</b>	<b>360</b>	<b>56 829</b>
Muut kuin rahoitusvelat				638
<b>Yhteensä 30.9.2017</b>	<b>2 903</b>	<b>53 566</b>	<b>360</b>	<b>57 467</b>

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Velat luottolaitoksille		10 332		10 332
Johdannaissopimukset	4 056		341	4 398
Velat asiakkaille		16 178		16 178
Vakuutusvelka		3 008		3 008
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		19 826		19 826
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 592		1 592
Muut rahoitusvelat	0	3 022		3 022
<b>Rahoitusvelat</b>	<b>4 057</b>	<b>53 957</b>	<b>341</b>	<b>58 355</b>
Muut kuin rahoitusvelat				614
<b>Yhteensä 31.12.2016</b>	<b>4 057</b>	<b>53 957</b>	<b>341</b>	<b>58 969</b>

Yleiseen liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenuon. Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo syyskuun lopussa oli 275 miljoonaa euroa (268) kirjanpitoarvoa suurempi. Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenuon. Näiden käyvät arvot ovat jaksotettua hankintamenuoa suuremmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittämiseen liittyy epävarmuutta.

**Liite 9 Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti**

Varojen käyvät arvot 30.9.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	427	111	361	898
Johdannaissopimukset	1	3 308	138	3 447
Myytavissä olevat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	297	161	300	758
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	11 287	2 356	374	14 017
<b>Yhteensä</b>	<b>12 012</b>	<b>5 935</b>	<b>1 173</b>	<b>19 120</b>

Varojen käyvät arvot 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	472	495	8	975
Johdannaissopimukset	6	4 512	160	4 678
Myytavissä olevat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	464	61	281	807
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	11 276	3 525	326	15 127
<b>Yhteensä</b>	<b>12 218</b>	<b>8 594</b>	<b>776</b>	<b>21 588</b>

Velkojen käyvät arvot 30.9.2017, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Muut		0		0
Johdannaissopimukset	9	3 169	85	3 263
<b>Yhteensä</b>	<b>9</b>	<b>3 169</b>	<b>85</b>	<b>3 263</b>

Velkojen käyvät arvot 31.12.2016, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Muut		0		0
Johdannaissopimukset	10	4 280	107	4 398
<b>Yhteensä</b>	<b>10</b>	<b>4 280</b>	<b>107</b>	<b>4 398</b>

**Taso 1: Noteeratut markkinahinnat**

Hierarkiatasoon 1 ryhmitellyt erät koostuvat pörsseissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy toimivilta markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

**Taso 2: Arvostusmenetelmät havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen**

Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiatasoon 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta, tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiatasoon on luokiteltu suurin osa OP Yrityspankki -konsernin OTC-johdannaisista sekä yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten noteeratut velkapaperit, joita ei ole luokiteltu tasolle 1.

### Taso 3: Arvostusmenetelmät ei havainnoidavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Hierarkiatasoon 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Lisäksi tasolle 3 luokitellaan velkapapereita, joille noteerauksia on markkinoilla arvostuspäivänä vain vähän tai ei ollenkaan. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisimmat OTC-johdannaiset sekä sellaiset pitkän maturiteetin johdannaiset, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan, tietyt private equity-sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistetut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot. Tason 3 käypä arvo perustuu kolmannelta osapuolelta saatavaan hintatietoon.

### Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Siirrot eri hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaman tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä.

### Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta (Taso 3)

#### Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista

Rahoitusvarat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Myytavissä olevat	Varat yhteensä
Avaava tase 1.1.2017	8	160	608	776
Tuloslaskelman nettotuotot	5	-22	-6	-23
Laajan tuloslaskelman nettotuotot			1	1
Hankinnat			55	55
Myynnit			-34	-34
Lyhennykset			-7	-7
Siirrot tasoon 3	347		160	507
Siirrot tasosta 3			-103	-103
<b>Päättävä tase 30.9.2017</b>	<b>361</b>	<b>138</b>	<b>674</b>	<b>1 173</b>

Rahoitusvelat, milj. €	Johdannais-sopimukset	Velat yhteensä
Avaava tase 1.1.2017	107	107
Tuloslaskelman nettotuotot	-22	-22
<b>Päättävä tase 30.9.2017</b>	<b>85</b>	<b>85</b>

#### Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 30.9.2017

Milj. €	Korkokate	Sijoitus-toiminnan nettotuotot	Laaja tuloslaskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot kauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Realisoituneet nettotuotot	5			5
Realisoitumattomat nettotuotot	0	-6	1	-5
<b>Nettotuotot kaudelta</b>	<b>6</b>	<b>-6</b>	<b>1</b>	<b>1</b>

Hierarkiatasoon 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaisoppimuksella. Tulosvaikutusta avoimesta markkinariskistä ei synny. Tason 3 johdannaiset liittyvät OP Yrityspankin liikkeeseen laskemiin strukturoituihin joukkovelkakirjalainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisen arvonkehityksen perusteella. Näiden kytkettyjen johdannaisten arvonmuutosta ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa. Lisäksi tasolle 3 on luokiteltu pitkän maturiteetin johdannaisia, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan.

#### Arvostustekijöiden muutokset

Arvostusmenetelmissä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia vuoden 2017 aikana.

Liite 10 Johdannaissopimukset

30.9.2017, milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu aika			Yhteensä	Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5v	>5v		Varat	Velat
Korkojohdannaiset, josta	35 760	93 945	73 186	202 891	3 277	3 147
Keskusvastapuoliselvitettävät	7 933	38 786	34 206	80 925	985	1 130
Valuuttajohdannaiset	35 583	9 244	2 963	47 790	986	1 145
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	5	3		8	1	
Luottojohdannaiset	15	210	6	232	7	5
Muut johdannaiset	372	490	2	864	71	28
<b>Johdannaiset yhteensä</b>	<b>71 735</b>	<b>103 893</b>	<b>76 157</b>	<b>251 785</b>	<b>4 342</b>	<b>4 325</b>

31.12.2016, milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu aika			Yhteensä	Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5v	>5v		Varat	Velat
Korkojohdannaiset, josta	43 438	89 073	67 384	199 895	4 113	4 047
Keskusvastapuoliselvitettävät	7 919	33 999	30 761	72 679	1 186	1 335
Valuuttajohdannaiset	29 989	11 607	3 644	45 241	1 693	1 676
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset		6		6	1	
Luottojohdannaiset	19	296	13	328	10	7
Muut johdannaiset	285	553	2	840	64	23
<b>Johdannaiset yhteensä</b>	<b>73 732</b>	<b>101 535</b>	<b>71 043</b>	<b>246 310</b>	<b>5 881</b>	<b>5 753</b>

\* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa. Lisäksi keskusvastapuoliselvityksessä olevien johdannaisten käyvät arvot on netotettu taseessa.

Liite 11 Rahoitusvarat ja -velat, jotka vähennetty toisistaan tai jolta koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

**Rahoitusvarat**

30.9.2017, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleissopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 411	-964	3 447	-1 941	-500	1 005

31.12.2016, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleissopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	5 829	-1 151	4 678	-2 472	-1 177	1 030

**Rahoitusvelat**

30.9.2017, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleissopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 370	-1 107	3 263	-1 941	-658	664

31.12.2016, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannaisyleissopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	5 704	-1 307	4 398	-2 472	-1 139	786

\* Mukaan lukien käteisvaroihin sisältyvä päivittäin selvitettyjen johdannaisten nettomäärä yhteensä -146 (-147) miljoonaa euroa.

\*\* Käyvät arvot ilman kertyneitä korkoja.

\*\*\* Käytännönä on solmia johdannaisleissopimukset kaikkien johdannaistapuolien kanssa.

**OTC-johdannaisten keskusvastapuoliselvitys**

Finanssivastapuolten kanssa solmitut standardiehtoiset OTC-johdannaiskaupat selvitetään London Clearing House:n kanssa EMIR-asetuksen (EU 648/2012) mukaisesti. Toimintamallissa johdannaisten vastapuoleksi muuttuu päivittäisen selvitysprosessin päätteeksi keskusvastapuoli, jonka kanssa netotetaan johdannaisten päiväkohtaiset maksut. Lisäksi päivittäin joko maksetaan tai saadaan vakuus, joka vastaa avointen sopimusten käypien arvojen muutosta (variation margin). Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset esitetään nettona taseessa.

**Muut kahdenvälisesti selvitettävät OTC-johdannaiset**

Konsernin ja muiden asiakkaiden väliin johdannaiskauppoihin sekä sellaisiin johdannaiskauppoihin, joita asetuksen mukainen keskusvastapuoliselvitys ei koske, sovelletaan joko ISDA:n, konsernin omaa tai Finanssialan Keskusliiton johdannaisleissopimusta. Näiden sopimusten perusteella johdannaisten maksuja voidaan netottaa transaktiokohtaisesti maksupäivittäin ja vastapuolen maksukyvyttömyys- ja konkurssitilanteissa. Sopimusehdoissa voidaan lisäksi vastapuolikohtaisesti sopia vakuuksista. Nämä johdannaiset esitetään taseessa bruttoperusteisesti.

Liite 12 Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset

30.9.2017, milj. €	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvonalennukset	Saamisryhmäkohtaiset arvonalennukset	Tase-arvo
<b>Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta</b>						
Saamiset luottolaitoksilta	8 853		8 853		1	8 852
Saamiset asiakkailta, josta	17 872	223	18 095	192	26	17 876
pankkitakaussaamiset	0	2	2	2	0	0
Rahoitusleasing	1 747		1 747			1 747
<b>Yhteensä</b>	<b>28 471</b>	<b>223</b>	<b>28 694</b>	<b>192</b>	<b>28</b>	<b>28 474</b>
<b>Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sektoreittain</b>						
Yritykset	16 161	222	16 383	192	14	16 177
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	9 854		9 854		2	9 853
Kotitaloudet	1 713	1	1 713	1	12	1 701
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	330		330		0	330
Julkisyhteisöt	414		414		0	413
<b>Yhteensä</b>	<b>28 471</b>	<b>223</b>	<b>28 694</b>	<b>192</b>	<b>28</b>	<b>28 474</b>
31.12.2016, milj. €	Ei arvonalennettu (brutto)	Arvonalennettu (brutto)	Yhteensä	Saamis-kohtaiset arvonalennukset	Saamisryhmäkohtaiset arvonalennukset	Tase-arvo
<b>Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta</b>						
Saamiset luottolaitoksilta	9 460		9 460		2	9 458
Saamiset asiakkailta, josta	17 434	243	17 677	219	23	17 435
pankkitakaussaamiset	0	2	2	2	0	0
Rahoitusleasing	1 268		1 268			1 268
<b>Yhteensä</b>	<b>28 161</b>	<b>243</b>	<b>28 405</b>	<b>219</b>	<b>25</b>	<b>28 160</b>
<b>Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sektoreittain</b>						
Yritykset	15 463	242	15 706	218	12	15 475
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	10 467		10 467		2	10 464
Kotitaloudet	1 558	1	1 559	1	11	1 548
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	290	0	290	0	0	290
Julkisyhteisöt	383		383		0	383
<b>Yhteensä</b>	<b>28 161</b>	<b>243</b>	<b>28 405</b>	<b>219</b>	<b>25</b>	<b>28 160</b>

	Terveet ("performing") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestä- mättömät ("non-per- forming") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta yhteensä (brutto)	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Saamiset luotto- laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot 30.9.2017, milj. €					
Yli 90 pv erääntyneet saamiset		90	90	78	12
Todennäköisesti maksamatta jäävät		225	225	110	116
Lainanhoitojoustot	147	20	167	5	162
<b>Yhteensä</b>	<b>147</b>	<b>335</b>	<b>482</b>	<b>192</b>	<b>289</b>

	Terveet ("performing") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestä- mättömät ("non-per- forming") saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolai- toksilta ja asiakkailta yhteensä (brutto)	Saamis- kohtaiset arvonalen- tumiset	Saamiset luotto- laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot 31.12.2016, milj. €					
Yli 90 pv erääntyneet saamiset		95	95	81	13
Todennäköisesti maksamatta jäävät		268	268	133	135
Lainanhoitojoustot	35	20	55	5	50
<b>Yhteensä</b>	<b>35</b>	<b>382</b>	<b>417</b>	<b>219</b>	<b>198</b>

<b>Tunnusluku, %</b>	<b>30.9.2017</b>	<b>31.12.2016</b>
Saamiskohtaiset arvonalentumiset, % ongelmasaamisista	39,9 %	52,6 %

Yli 90 pv erääntyneenä saamisena raportoidaan jäljellä oleva pääoma sellaisesta saamisesta, jonka korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta yli kolme kuukautta. Todennäköisesti maksamatta jäävinä sopimuksina raportoidaan heikoimpien luottoluokkien (henkilöasiakkailta F ja muilla 11–12) sopimukset. Lainanhoitojoustoina raportoidaan saamiset, joiden ehtoja on neuvoteltu uudelleen asiakkaan heikentyneestä maksukyvyystä johtuen. Uudelleen neuvoteltujen saamisten lainaehdot on helpotettu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuen esimerkiksi myöntämällä lyhennysvapaa, jonka kesto on 6–12 kk.



Liite 13 Vakuutustoiminnan velat

Milj. €	30.9.2017	31.12.2016
Korvausvastuu		
Eläkeuotoinen korvausvastuu	1 042	1 434
Muu korvausvastuu	1 523	988
Korkotäydennys (vastuuvelan suojien arvo)	-25	8
Yhteensä	2 541	2 430
Vakuutusmaksuvastuu	694	578
<b>Yhteensä</b>	<b>3 235</b>	<b>3 008</b>

Liite 14 Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. €	30.9.2017	31.12.2016
Joukkovelkakirjalainat	9 716	11 738
Sijoitus- ja yritystodistukset sekä ECP:t	7 636	8 088
<b>Yhteensä</b>	<b>17 352</b>	<b>19 826</b>

Liite 15 Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

Myytävissä olevat rahoitusvarat

	Saamis- todistukset	Oman pääoman ehtoiset Instrumentit	Rahavirran suojaus	Yhteensä
Milj. €				
<b>Avaava tase 1.1.2017</b>	<b>85</b>	<b>106</b>	<b>6</b>	<b>197</b>
Käyvän arvon muutokset	39	15	0	54
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-9	-59		-68
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset	0	2		2
Siirrot korkokatteeseen			-4	-4
Laskennalliset verot	-6	8	1	3
<b>Päättävä tase 30.9.2017</b>	<b>109</b>	<b>72</b>	<b>2</b>	<b>183</b>

Myytävissä olevat rahoitusvarat

	Saamis- todistukset	Oman pääoman ehtoiset Instrumentit	Rahavirran suojaus	Yhteensä
Milj. €				
<b>Avaava tase 1.1.2016</b>	<b>32</b>	<b>77</b>	<b>11</b>	<b>120</b>
Käyvän arvon muutokset	128	14	3	145
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-9	-18		-26
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset	0	13		13
Siirrot korkokatteeseen			-7	-7
Laskennalliset verot	-24	-2	1	-25
<b>Päättävä tase 30.9.2016</b>	<b>128</b>	<b>84</b>	<b>8</b>	<b>220</b>

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli 229 miljoonaa euroa (245) ja siihen liittyvä laskennallinen verovelka oli 45 miljoonaa euroa (49). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 99 miljoonaa euroa (139) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 9 miljoonaa euroa (7).

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen, myyntitappioiden ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

**Liite 16 Annetut vakuudet**

Milj. €	30.9.2017	31.12.2016
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	36	1
Muut	5 407	4 973
<b>Annetut vakuudet yhteensä*</b>	<b>5 443</b>	<b>4 973</b>
Vakuudelliset johdannaisvelat	798	1 351
Vakuudelliset muut velat	4 082	3 443
<b>Yhteensä</b>	<b>4 880</b>	<b>4 794</b>

\* Lisäksi keskuspankkiin on pantattu 6,2 miljardin euron kirjanpitoarvosta joukkovelkakirjalainoja, joista 1,5 miljardia euroa on päivän sisäisen limiitin vakuutena. Joukkovelkakirjalainat ovat nostettavissa ilman keskuspankin ennakkolupaa, joten niitä ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa.

Liite 17 Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. €	30.9.2017	31.12.2016
Takaukset	513	716
Takuuvastuut	1 495	1 460
Luottolupaukset	5 917	5 470
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	374	344
Muut*	708	677
<b>Yhteensä</b>	<b>9 008</b>	<b>8 667</b>

\* Josta vahinkovakuutustoiminnan sitoumukset pääomarahastoihin 188 miljoonaa euroa (156).

## Liite 18 Luottolaitosvakavaraisuus

Luottolaitosvakavaraisuus on esitetty EU:n vakavaraisuusasetuksen (EU 575/2013) (CRR) mukaisesti.

Omat varat, milj. €	30.9.2017	31.12.2016
OP Yrityspankki -konsernin oma pääoma	4 105	4 005
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta	-347	-279
Käyvän arvon rahasto, rahavirran suojaus	-2	-6
<b>Ydinpääoma (CET1) ennen vähennyksiä</b>	<b>3 756</b>	<b>3 720</b>
Aineettomat hyödykkeet	-77	-76
Eläkevastuun yllike ja arvostusoikaisu	-14	-23
Ennakoitu voitonjako	-157	-201
Arvon alentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-133	-126
<b>Ydinpääoma (CET1)</b>	<b>3 376</b>	<b>3 295</b>
Pääomalinat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	137	140
<b>Ensisijainen lisäpääoma (AT1)</b>	<b>137</b>	<b>140</b>
<b>Ensisijainen pääoma (T1)</b>	<b>3 513</b>	<b>3 435</b>
Debentuurilainat	1 107	1 193
<b>Toissijainen pääoma (T2)</b>	<b>1 107</b>	<b>1 193</b>
<b>Omat varat yhteensä</b>	<b>4 620</b>	<b>4 628</b>

Pääomalinainoihin on sovellettu vanhoja pääomainstrumentteja koskevia siirtymäsäännöksiä.

Kokonaisriski, milj. €	30.9.2017	31.12.2016
<b>Luotto- ja vastapuoliriski</b>	<b>19 855</b>	<b>19 354</b>
<b>Standardimenetelmä (SA)</b>	<b>2 283</b>	<b>1 861</b>
Valtio- ja keskuspankkivastuut	31	33
Luottolaitosvastuut	32	51
Yritysvastuut ***	2 162	1 702
Vähittäisvastuut	15	12
Muut *	44	64
<b>Sisälsten luottoluokitusten menetelmä (IRB)</b>	<b>17 572</b>	<b>17 493</b>
Luottolaitosvastuut	989	1 141
Yritysvastuut	11 669	11 551
Vähittäisvastuut	1 109	983
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset **	3 746	3 741
Muut	59	77
<b>Markkina- ja selvitysrisi, standardimenetelmä</b>	<b>1 988</b>	<b>1 329</b>
<b>Operatiivinen riski, standardimenetelmä</b>	<b>1 266</b>	<b>1 163</b>
<b>Vastuun arvonolkaus (CVA)</b>	<b>206</b>	<b>253</b>
<b>Kokonaisriski yhteensä</b>	<b>23 315</b>	<b>22 099</b>

\* Muiden vastuiden riskipainosta 43 miljoonaa (45) euroa on laskennallisia verosaamia, jotka käsitellään 250 prosentin riskipainolla ydinpääomista vähentämisen sijaan.

\*\* Oman pääoman ehtoisten sijoitusten riskipaino sisältää 3,7 miljardia euroa OP Ryhmän sisäisistä vakuutusyhtiösijoituksista.

\*\*\* Vertailutietoa korjattu SA Yritysvastuiden osalta.

<b>Suhdeluvut, %</b>	<b>30.9.2017</b>	<b>31.12.2016</b>
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	14,5	14,9
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	15,1	15,5
Vakavaraisuussuhde	19,8	20,9

<b>Suhdeluvut ilman siirtymäsäännöksiä, %</b>	<b>30.9.2017</b>	<b>31.12.2016</b>
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	14,5	14,9
Tier 1 -vakavaraisuussuhde	14,5	14,9
Vakavaraisuussuhde	19,2	20,3

<b>Pääomavaatimus, milj. €</b>	<b>30.9.2017</b>	<b>31.12.2016</b>
Omat varat	4 620	4 628
Pääomavaatimus	2 459	2 327
Puskuri pääomavaatimuksiin	2 161	2 301

Pääomavaatimus muodostuu minimivaatimuksesta 8 prosenttia, kiinteästä lisäpääomavaatimuksesta 2,5 prosenttia ja ulkomaisten vastuiden maakohtaisista muuttuvista lisäpääomavaatimuksista.

Liite 19 Vastuut luottoluokittain

Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)

30.9.2017

Luottoluokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keski- määrin, %	Odotetut tapplot, milj. €
1,0-2,0	947	93,1	0,0	44,7	141	15,0	0
2,5-5,5	13 632	74,0	0,2	44,3	5 230	38,4	11
6,0-7,0	3 621	70,2	1,2	43,6	3 310	91,4	19
7,5-8,5	1 696	68,6	4,0	44,4	2 265	133,6	30
9,0-10,0	323	58,4	16,0	44,5	723	223,7	23
11,0-12,0	327	52,8	100,0	46,3			152
<b>Yhteensä</b>	<b>20 546</b>	<b>73,1</b>	<b>0,9</b>	<b>44,2</b>	<b>11 669</b>	<b>57,7</b>	<b>235</b>

31.12.2016

Luottoluokka	Vastuu- arvo, (EAD) milj. €	CF, keski- määrin, %	PD, keski- määrin, %	LGD, keski- määrin, %	Riskipaino- tetut erät, milj. €	Riskipaino, keski- määrin, %	Odotetut tapplot, milj. €
1,0-2,0	1 028	92,5	0,0	44,7	154	15,0	0
2,5-5,5	13 003	74,9	0,2	44,3	4 956	38,1	10
6,0-7,0	3 671	71,4	1,2	44,1	3 440	93,7	19
7,5-8,5	1 932	69,6	4,4	44,5	2 732	141,4	38
9,0-10,0	116	54,3	22,7	44,7	268	230,8	12
11,0-12,0	374	53,2	100,0	46,1			173
<b>Yhteensä</b>	<b>20 124</b>	<b>74,0</b>	<b>0,9</b>	<b>44,3</b>	<b>11 551</b>	<b>58,5</b>	<b>252</b>

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.



Lilte 20 Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Milj. €	30.9.2017	31.12.2016
<b>Hyväksyttävä oma varallisuus</b>	<b>1 090</b>	<b>983</b>
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)		
Markkinariski	494	483
Vakuutusriski	285	293
Vastapuoliriski	31	31
Operatiivinen riski	43	43
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-184	-164
Yhteensä	670	687
<b>Puskuri SCR:ään</b>	<b>420</b>	<b>296</b>
<b>SCR-suhde, %</b>	<b>163</b>	<b>143</b>
<b>SCR-suhde, % (Ilman siirtymäsääntöä)</b>	<b>159</b>	<b>127</b>

Solvensi II luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset ja ne ovat OP Ryhmän arvion mukaisia.

## **Liite 21 Lähipiiritapahtumat**

OP Yrityspankki -konsernin lähipiiriin muodostavat emoyhtiö OP Osuuskunta, konserniin yhdistellyt tytäryhtiöt, osakkuusyhtiöt, hallintohenkilöt ja näiden läheiset perheenjäsenet sekä muut lähipiiriin kuuluvat yhteisöt. OP Yrityspankki -konsernin hallintohenkilöihin luetaan OP Yrityspankki Oyj:n toimitusjohtaja ja hallituksen jäsenet. Lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa, OP-Eläkesäätiö ja sisaryritykset OP Osuuskunta -konsernissa.

Lähipiirille myönnettyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

Lähipiiriliiketoimissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia 31.12.2016 jälkeen.

## Taloudellinen informaatio 2018

Arvopaperin liikkeeseenlaskijan säännöllisen tiedonantovelvoitteen perusteella OP Yrityspankki Oyj julkaisee seuraavan taloudellisen informaation:

### Vuoden 2017 tilinpäätöstiedotteen ja vuoden 2018 osavuositarkastusten julkaisupäivät:

Tilinpäätöstiedote 1.1.–31.12.2017	8.2.2018
Osavuositarkastus 1.1.–31.3.2018	3.5.2018
Osavuositarkastus 1.1.–30.6.2018	1.8.2018
Osavuositarkastus 1.1.–30.9.2018	31.10.2018

Helsingissä 1.11.2017

**OP Yrityspankki Oyj**  
**Hallitus**

### Lisätiedot:

Toimitusjohtaja Jouko Pölonen, puh. 010 253 2691

Viestintäjohtaja Carina Geber-Teir, puh. 010 252 8394

[www.op.fi](http://www.op.fi)